

Araştırma Makalesi

Türkiye'de Kadın Girişimciliği ve Kooperatifler: Yapısal Engeller, Kamu Destekleri ve Niğde Saha Araştırması

Women's Entrepreneurship and Cooperatives in Turkey: Structural Barriers, Public Supports, and the Niğde Field Study

Özlem TÜMER

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

otumer@ohu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0722-3720>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
04.04.2026	28.07.2026

Öz

Bu çalışma, kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımını artırmada stratejik rol oynayan kadın kooperatiflerinin ve ev merkezli kadın girişimcilerin mevcut durumunu, yapısal engellerini ve yerel kalkınma üzerindeki etkilerini incelemektedir. Araştırma kapsamında, Niğde ilinde faaliyet gösteren 62 kadın girişimci ve kooperatif ortağıyla saha çalışması yapılmıştır. Bulgular, kadınların kooperatif kurmaya yüksek bir eğilim gösterdiğini ancak ortak üretim alanlarının eksikliği nedeniyle üretim süreçlerinin ağırlıklı olarak evde, bireysel kaynaklarla, gıda ve el sanatlarına odaklanarak gerçekleştirildiğini göstermektedir. Kadın girişimcilerin temel sorunları arasında finansmana erişim, sosyal güvenlik eksikliği, düşük gelir seviyeleri ve ürün pazarlamasındaki zorluklar yer almaktadır. Ayrıca ev içi bakım sorumlulukları, kadınların resmi istihdama katılımını kısıtlayan en büyük yapısal engel olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, yerel yönetimlerden ve kamu kurumlarından, özellikle üretim alanlarının tahsisi, makine-ekipman desteği, enerji maliyetlerinin sübvansiyonu ve pazar alanlarının iyileştirilmesi konusunda güçlü taleplerde bulunmuşlardır. Çalışma, kadın emeğinin görünür kılınması, yoksulluğun azaltılması ve sürdürülebilir yerel kalkınmanın sağlanması için kamu destek mekanizmalarının ve cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçelemenin önemini vurgulayan politika önerileri sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Girişimciliği, Kadın Kooperatifleri, Yerel Kalkınma, Kamu Desteği, Belediyeler

Jel Kodlar: L26, P13, R11, H70, J16

Abstract

This study examines the current situation, structural barriers, and impacts on local development of women's cooperatives and home-based women entrepreneurs, which play a strategic role in increasing women's participation in economic and social life. Within the scope of the research, a field study was conducted with 62 women entrepreneurs and cooperative members operating in Niğde province. The findings indicate that women have a high tendency towards forming cooperatives; however, production processes are predominantly carried out at home with individual resources and focused on food and handicrafts due to the lack of common production spaces. The fundamental problems of women entrepreneurs include access to finance, lack of social security, low income levels, and difficulties in marketing products. Additionally, domestic care responsibilities emerge as the major structural barrier restricting women's participation in formal employment. Participants made strong demands from local governments and public institutions, especially for the allocation of production spaces,

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Tümer, Ö., 2026, Türkiye'de Kadın Girişimciliği ve Kooperatifler: Yapısal Engeller, Kamu Destekleri ve Niğde Saha Araştırması, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 61(3), 3044-3067.

machinery-equipment support, subsidization of energy costs, and the improvement of market areas. The study offers policy recommendations, emphasizing the importance of public support mechanisms and gender-responsive budgeting to make women's labor visible, reduce poverty, and ensure sustainable local development.

Keywords: Women's Entrepreneurship, Women's Cooperatives, Local Development, Public Support, Municipalities.

JEL Codes: L26, P13, R11, H70, J16

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın ve toplumsal refahın temel koşullarından biri, toplumun yarısını oluşturan kadınların ekonomik ve sosyal hayata aktif olarak katılımının sağlanmasıdır. Ancak Türkiye'de kadınların iş gücüne ve istihdama katılım oranları, gelişmiş ülkelerin ve OECD ortalamalarının oldukça gerisinde kalmaktadır (Çınar ve Dalaman, 2022, s. 137). Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hane içi sorumlulukların orantısız bir şekilde kadınlara yüklenmesi, onların ekonomik alanda varlık göstermelerini zorlaştıran temel unsurların başında gelmektedir (Acar ve Çetiner, 2025, s. 49). İşgücü piyasasında yaşanan bu dezavantajlı durum, toplumun gelişmişliğini olumsuz yönde etkilemekte ve var olan potansiyelin ekonomik değere dönüşmesini engellemektedir.

İstihdam piyasasında karşılaşılan bu yapısal engeller, kadın girişimciliğinde de kendini oldukça belirgin bir biçimde göstermektedir. Kadın girişimciler, iş kurma ve yürütme süreçlerinde erkeklere kıyasla çok daha karmaşık sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı önyargılar, finansal kaynaklara ve başlangıç sermayesine erişimde yaşanan zorluklar, mesleki eğitim eksikliği ve iş-yaşam dengesini kurma çabası, kadın girişimciliğinin önünü tıkayan başlıca bariyerler olarak sıralanmaktadır (Çeliköz, 2017, s. 36; Tabanlı, 2025, s. 95). Kadınların erkek egemen sektörlerde var olma mücadelesi ve "cam tavan" gibi görünmez engeller, girişimcilik ekosistemine dâhil olmalarını kısıtlamaktadır (Özdin, 2025, s. 460).

Kadınların karşılaştıkları bu sosyo-ekonomik ve kültürel engellerin aşılmasında, "kadın kooperatifleri" son derece etkili bir dayanışma ve örgütlenme modeli olarak öne çıkmaktadır. Literatürde genel kabul görmüş tek bir tanımı olmamakla birlikte, genel olarak kadınlar tarafından kurulan ve işletilen yapılar olarak tanımlanan kadın kooperatifleri (KEİG, 2015, s. 15), yalnızca ekonomik kazanç sağlayan işletmeler olmanın ötesine geçerek sosyal amaçları da bünyesinde barındıran özgün kurumsal yapılar statüsündedir (Duguid, Durutaş ve Wodzicki, 2015, s. 15). Bu örgütlenmeler, kadınlara bir araya gelerek ortak üretim yapma, finansal kaynaklara daha kolay erişme, yeteneklerini geliştirme ve pazarlık güçlerini artırma imkânı sunmaktadır (Nuhoğlu ve Ekinci Hamamcı, 2025, s. 1378).

Yoksullukla mücadele edilmesi, dezavantajlı grupların istihdamının artırılması ve sürdürülebilir yerel kalkınmanın sağlanması hedeflerine ulaşmada kadın kooperatifleri stratejik bir role sahiptir (Aksoy ve Günay, 2018, s. 79). Bu çalışmanın amacı, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve finansal zorluklar karşısında bir direnç ve güçlenme modeli olarak işlev gören kadın kooperatiflerinin yapısal özelliklerini, kuruluş aşamasından itibaren karşılaştıkları temel engelleri ve yerel ekonomik kalkınmaya sundukları sosyo-ekonomik katkıları geniş bir perspektifle incelemektir.

Bu makale, Niğde ilindeki kadın girişimcilerin mevcut kooperatifleşme pratiklerini, kolektif üretimi kısıtlayan temel sorunları ve kurumların sağlayabileceği kamusal destekleri inceleyerek; kadın emeğinin görünür kılınması ve dayanışma ekonomisi yoluyla sürdürülebilir yerel kalkınmanın inşa edilmesi adına yerel yönetimlere dönük çeşitli politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2. TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Kadın Girişimciliği ve İstihdamı: Türkiye'deki Mevcut Durumun OECD ve AB Ortalamalarıyla Kıyaslanması

Girişimcilik, yenilik temelli faaliyetler aracılığıyla ekonomik fırsatların keşfedilmesi ve kullanılması süreci olarak tanımlanmakla birlikte bireylerin ekonomik ya da toplumsal bir ihtiyaca yönelik yenilikçi çözümler geliştirdiği; yaratıcı düşünme, risk üstlenme, fırsatları değerlendirme ve sürdürülebilirlik gibi unsurları içeren çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç, yalnızca yeni bir iş kurmayı değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel ve kişisel etmenlerin etkileşimini de kapsayan dinamik bir yapıya sahiptir.

Kadın girişimciliği ise bu kapsam içerisinde kadınların kendi işletmelerini kurarak ekonomik ve sosyal yaşamda daha etkin biçimde yer almalarını ifade etmekte olup, günümüzde giderek daha fazla kadın iş yaşamına katılma ve kendi işini yürütme yönünde isteklilik göstermektedir (Hisrich vd., 2017; Tabanlı, 2025, s. 94-95).

Kadın girişimci, işletmenin yönetsel ve yasal sorumluluğunu üstlenen; ürün veya hizmet üretimi, pazarlanması ve finansal kaynakların temini gibi süreçleri bizzat yöneten; piyasa koşullarına uyum sağlayabilen; karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilen; gerektiğinde işçi istihdam eden ya da tek başına çalışan; değişen ekonomik ve sektörel şartlara hızla adapte olabilen ve girişimcilik niteliklerini etkin biçimde kullanarak işletmesini sürdürülebilir biçimde geliştirmeye çalışan işletme sahibi kadındır (Bedük, 2005, s.11, Yağcı ve Bener, 2005, s.86, Keskin, 2014, s. 73).

Kadın girişimciliği, kadınların ekonomik yaşama etkin katılımını sağlayarak ekonomik büyüme, istihdam ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi makro düzeydeki hedeflere doğrudan katkı sunan önemli bir olgu olarak görülmektedir. Literatürde kadınların kendi işlerini kurma süreçlerinin, yalnızca ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmekle kalmayıp bireysel öz-yeterlilik ve toplumsal statülerini de artırdığı vurgulanmaktadır. Bu durum kadınların işgücüne katılımlarının geleneksel sınırlarını aşarak sosyal dönüşüme katkı verdiğini göstermektedir. Özellikle kadın girişimciler, ekonomik faaliyetlere katılımlarıyla sosyo-ekonomik güçlenme süreçlerini desteklerken, toplumsal yapıdaki cinsiyet temelli engellerin aşılmasında kritik bir rol oynamaktadır (örneğin kadınlar işletme kurarak ekonomik faaliyetlere katılmakta ve böylece istihdam yaratmaktadır). Bu bağlamda kadın girişimciliği sadece bireysel fırsat eşitliğini geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği amaçlarına ulaşılmasına katkı sağlayan bir araç olarak da değerlendirilmektedir. Zira kadınların ekonomik alana daha aktif katılımı sürdürülebilir kalkınmanın önemli bileşenlerinden biridir.

Küresel ölçekte yaşanan teknolojik gelişmeler ve küreselleşme sürecinin etkisiyle, kadınların toplumsal ve kültürel yaşamda daha görünür ve etkin roller üstlenmeye başladıkları gözlemlenmektedir. Eğitime attıkları önem ve sahip oldukları çok boyutlu bakış açıları, kadınların çeşitli alanlarda önemli başarılar elde etmelerine katkı sağlamaktadır. Disiplinli çalışma anlayışları, ayrıntılara verdikleri önem ve duyarlılıkları ise iş dünyasında kadın girişimciliği kavramının ortaya çıkmasını ve gelişmesini destekleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır (Kırççek ve Aytar, 2021, s. 495).

Kadın girişimciliği, ekonomik büyüme, istihdam artışı ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir role sahip olmakla birlikte, kadın girişimcilerin karşılaştıkları yapısal, ekonomik ve sosyo-kültürel engeller bu potansiyelin tam olarak hayata geçirilmesini sınırlamaktadır.

Kadınların işgücü piyasasına katılımı, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınmanın en önemli unsurlarından biri olmasına karşın, Türkiye bu alanda gelişmiş ülkelerin oldukça gerisinde kalmaktadır. 2023 yılı istatistiklerine göre, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkelerde kadınların işgücüne katılma oranı ortalama %66,6 seviyesindeyken, Türkiye bu ortalamanın çok altında kalmakta ve OECD ülkeleri arasında son sırada yer almaktadır. Aynı şekilde, erkeklerin işgücüne katılım oranı OECD ülkelerinde ortalama %80,8 civarındayken, Türkiye'de kadınların istihdamda yer alma oranı erkeklerin yarısından bile azdır (Bektaş, Engin Balın ve Saldanlı, 2024, s. 33). Bu durum, yalnızca işgücü piyasasındaki büyük bir potansiyelin atıl kalmasına neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin kadın istihdamı konusunda Avrupa Birliği (AB) ve OECD standartlarını yakalayabilmesi için ciddi sosyal politikalar geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.

İstihdam oranlarındaki bu eşitsiz ve düşük tablo, kadın girişimciliği alanına da doğrudan yansımaktadır. Küresel ölçekte kadınların işletme sahipliği oranı ortalama %33,7 düzeyindeyken; bu oran Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde %39,5'e, OECD ülkelerinde ise %40,2'ye kadar çıkmaktadır. Buna karşılık, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2024 yılı verilerine göre Türkiye'deki toplam girişimciler içinde kadınların payı yalnızca %18,2'de kalmıştır. Aynı verilere göre, Türkiye'de işveren konumundaki bireylerin sadece %12,3'ü, kendi hesabına çalışanların ise %19,9'u kadınlardan oluşmaktadır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'de kadın girişimci oranının oldukça düşük kalması, bu alandaki toplumsal cinsiyet uçurumunun boyutlarını ve sorunun aciliyetini net bir biçimde gözler önüne sermektedir (Tabanlı, 2025, s. 95-96).

Türkiye'nin kadın istihdamı ve girişimciliğinde OECD ile AB ortalamalarının bu denli gerisinde kalmasının temelinde sosyo-ekonomik, kültürel ve finansal engellerden oluşan karmaşık bir yapı

yatmaktadır. Türkiye'de işgücüne dâhil olmayan kadınların çok büyük bir kısmı (TÜİK 2023 verilerine göre %42,9'u) "ev işleriyle meşgul olma" gerekçesiyle çalışma hayatının dışında kalmaktadır (Tabanlı, 2025, s. 96). Geleneksel değerler ve toplumsal cinsiyet rolleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hane içi yükümlülükleri büyük ölçüde kadınlara atfederek onların ekonomik hayata katılımlarını kısıtlamaktadır. Ayrıca iş hayatına veya girişimcilik ekosistemine adım atmak isteyen kadınlar, erkeklere kıyasla finansmana ve başlangıç sermayesine erişimde ciddi kurumsal zorluklar yaşamakta, teminat gösterememe ve toplumsal önyargılar gibi yapısal sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Bektaş, Engin Balın ve Saldanlı, 2024, s. 33; Tabanlı, 2025, s. 96).

2.2. Yoksulluğun Kadınlaşması ve İstihdamda Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Yoksulluğun kadınlaşması, kadınların kaynaklara ve gelire erişimde erkeklere kıyasla daha dezavantajlı konumda olmaları sebebiyle yoksul nüfus içinde kadınların oranının giderek artmasını ifade eden çok boyutlu bir olgudur. İlk olarak 1978 yılında Diane Pearce tarafından ortaya atılan bu kavram, yoksulluğun salt gelir yetersizliğiyle değil; ataerkil toplumsal yapılar, dışlayıcı mekanizmalar ve kültürel normlarla şekillenen yapısal eşitsizliklerle doğrudan ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Toplum tarafından kadınlara atfedilen ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi ücretsiz yeniden üretim faaliyetleri, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını engelleyerek onları yoksulluk döngüsüne hapsedmektedir (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 210-214; Yıldırım ve Şenkal, 2025, s. 876; Özcengel ve Geçgin, 2025, s. 58-59).

İstihdamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların iş gücü piyasasına katılım oranlarının ve elde ettikleri gelirlerin erkeklerin gerisinde kalmasıyla belirginleşmektedir (Yıldırım ve Şenkal, 2025, s. 876). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2024 yılı verilerine göre, erkeklerin istihdam oranı %66,9 iken kadınlarda bu oran yalnızca %32,5 seviyesinde kalmaktadır (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 215; Özcengel ve Geçgin, 2025, s. 59). İstihdama dâhil olabilen kadınlar ise "cam tavan" engelleri, işe alım ve terfi süreçlerindeki ayrımcılıklar ile cinsiyete dayalı mesleki ayrışmalar nedeniyle sıklıkla düşük statü ve düşük ücretli işlerde yoğunlaşmaktadır (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 210-211). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) raporlarına göre, Türkiye'de kadınlar eşit iş yapmalarına rağmen erkeklere kıyasla %15,6 daha düşük ücretle çalışmak zorunda bırakılarak ekonomik eşitsizliğe maruz kalmaktadır (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 216; Yıldırım ve Şenkal, 2025, s. 877).

Eğitim olanaklarından yeterince faydalanamama ve tarım ile hizmet sektörlerindeki yüksek kayıt dışılık oranları, kadınların sosyal güvenceden yoksun kalmalarına ve yoksulluk riskine daha açık hale gelmelerine neden olmaktadır (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 214-216). Özellikle tarım sektöründe çalışan kadınların büyük çoğunluğunun "ücretsiz aile işçisi" statüsünde istihdam edilmesi, kadının emeğinin ekonomik bir değere dönüşmesini ve sistemde görünür olmasını engellemektedir (Yıldırım ve Avcu, 2025, s. 160). Kadın yoksulluğunun kalıcı olarak ortadan kaldırılabilmesi için yalnızca ekonomik desteklerin sağlanması yeterli olmamakta; aynı zamanda bakım yükümlülüklerini hafifletecek politikaların geliştirilmesi, kız çocuklarının eğitime erişiminin güvence altına alınması ve istihdamda cinsiyet eşitliğinin kurumsallaştırılması gerekmektedir (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 226).

2.3. Kadın Girişimcilerin Karşılaştığı Yapısal ve Finansal Engeller

Kadınlar iş kurma ve işletme süreçlerinde çok boyutlu sistematik engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Teorik olarak girişimcilik cinsiyetten bağımsız bir faaliyet gibi görünse de, pratikte mevcut toplumsal cinsiyet kalıpları ve ekonomik altyapı eksiklikleri, kadınları yapısal ve finansal olarak kısıtlamaktadır (Tabanlı, 2025, s. 93).

Kadın girişimcilerin karşılaştığı en büyük dışsal engellerin başında finansmana erişim ve sermaye yetersizliği gelmektedir (Yıldırım ve Avcu, 2025, s. 165). Hem yeni bir işletme kurma hem de var olan işletmeyi büyütme aşamalarında kadınlar, erkeklere oranla çok daha fazla finansal zorluk yaşamaktadır. Sermaye birikiminin sınırlı olması, teminat yetersizliği ve kredi piyasalarında karşılaşılan örtük ayrımcılık nedeniyle finansal kaynaklara erişimde erkek girişimcilere kıyasla kadınlar daha fazla engelle karşılaşmaktadır (Saraç, 2025, s. 91; Ersezer ve Gümüş, 2021, s. 208).

Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri de kadınların girişimcilik sürecindeki bir diğer engeldir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların girişimcilik faaliyetlerine ayırabilecekleri zaman ve enerjiyi sınırlamakta, ev içi sorumluluklar ve bakım emeği çoğu zaman kadınların omuzlarında yoğunlaşmaktadır. Bu durum, iş-

yaşam dengesinin kurulmasını güçleştirmektedir. Bunun yanı sıra kamu destekleri, teşvik mekanizmaları ve bürokratik süreçler çoğu zaman kadın girişimcilerin özgül ihtiyaçlarını yeterince gözetmemektedir. Desteklerin bilgiye erişim ve başvuru süreçlerindeki karmaşıklık da kadınlar açısından caydırıcı olabilmektedir. Her ne kadar eğitim düzeyi artmakta olsa da kadın girişimcilerin sektörel deneyim, profesyonel iş ağlarına erişim açısından dezavantajlı konumda oluşu, özgüven eksikliği, başarısızlık korkusu ve toplumsal önyargıların içselleştirilmesi, kadınların girişimcilik kararlarını ve büyüme stratejilerini sınırlayan önemli faktörler arasında yer almaktadır (Weiler ve Bernasek, 2001, s. 88-93; Avci, Çelik ve Baş, 2025, s. 1057; Tüsiad ve Kagider, 2008, s.158).

2.4. Ev Eksenli Çalışma ve Kadın Kooperatifleri

Ev eksenli çalışma, bir yönüyle tarihsel kökleri bulunan ve geleneksel nitelik taşıyan bir istihdam biçimi olarak değerlendirilirken; diğer yönüyle teknolojik gelişmelerin üretim süreçlerini parçalanabilir ve mekândan bağımsız hale getirmesi sonucunda ortaya çıkan yeni bir çalışma modeli olarak da karşımıza çıkmaktadır (Varışlı, 2021, s. 12).

Kadınların işgücü piyasasına katılımlarının önünde yer alan yapısal ve finansal zorluklar, onları alternatif bir istihdam modeli olan ev eksenli çalışmaya yöneltmektedir. Yapısal engellerin başında gelen toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil değerler, kadınları öncelikli olarak ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi sorumluluklarla sınırlandırmakta, böylece dışarıda ve formel piyasalarda istihdam edilmelerini zorlaştırmaktadır. Geleneksel kültürün etkisiyle eşlerin veya ailenin dışarıda çalışmaya izin vermemesi gibi baskılar, kadınları ev sınırları dışına çıkmadan gelir elde etme yolları aramaya mecbur bırakmaktadır. Öte yandan, artan kentsel yoksulluk, hanehalkı gelirinin yetersiz kalması ve formel piyasaların talep ettiği eğitim düzeyine ya da mesleki niteliklere sahip olamama gibi finansal ve ekonomik engeller bu süreci hızlandırmaktadır (Kocabaş, Besler ve Canbey Özgüler, 2017, s. 187; Tezcek ve Polat, 2016, s. 58; Aşkın ve Aşkın, 2019, s. 984-985; Aslan, 2016, s. 71)

Ev temelli üretim, yani üretim faaliyetlerinin geleneksel fabrika veya işyeri ortamları dışında, çoğunlukla çalışanın kendi ikamet ettiği mekânda gerçekleştirilmesi, farklı üretim modelleri ve organizasyon biçimleri çerçevesinde uygulanabilmektedir. Ev eksenli çalışma, üretimde kullanılan araç, gereç ve girdilerin kim tarafından temin edildiğinden bağımsız olarak, bir işverenin belirlediği mal veya hizmetin, işverenin fiziksel işyeri dışında, ücret karşılığında gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Üretim ilişkileri bakımından ise bağımlı, bağımsız ve sipariş üzerine çalışan olmak üzere üç ana kategoride tanımlanmaktadır. Bu çalışma türü, hane içi sorumlulukların sürdürülmesiyle birlikte gelir elde etme imkânı sunduğu için, özellikle kadınlar arasında yaygın bir istihdam biçimi olarak öne çıkmakta ve ev eksenli çalışan kadın kavramıyla ifade edilmektedir (Aşkın ve Aşkın, 2019, s.290; Kaya ve Doğan, 2016, s. 1079-1080).

Bu bağlamda, ev eksenli çalışma, dar gelirli kadınlar için ev içi sorumluluklarını aksatmadan aile bütçesine katkı sağlayabildikleri ve yoksullukla baş edebildikleri zorunlu bir "hayatta kalma stratejisi" ve gelir kapısı haline gelmektedir. Ancak ev eksenli çalışan kadınlar, düzenli ve adil bir gelirden, yasal korumadan ve sosyal güvenlik haklarından yoksun bir şekilde, tamamen kayıt dışı ekonominin içinde var olma mücadelesi vermektedir. Bu durum, emeğin yoğun olduğu ancak ekonomik görünürlüğün ve sosyal güvencenin bulunmadığı bir yoksulluk döngüsü yaratmaktadır (Ökten ve Kayaalp, 2025, s. 216; Yıldırım ve Şenkal, 2025, s. 877).

Ev eksenli çalışan kadınlar, üretim süreçlerine bireysel düzeyde katılmakla birlikte, pazara erişim, düşük gelir, güvencesizlik ve aracılık ilişkileri gibi çeşitli yapısal sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar, bireysel üretim modelinin sınırlılıklarını görünür kılmakta ve kolektif örgütlenme ihtiyacını gündeme getirmektedir. Bu noktada kadın kooperatifleri, ev temelli üretimin kurumsal bir çerçeveye kavuşmasını sağlayan ve kadın emeğini kolektif güç aracılığıyla görünür kılan bir model olarak önem kazanmaktadır.

Kadın kooperatifleri, genel olarak kadınlar tarafından kurulan ve yine kadınlar tarafından yönetilen örgütlenmeler olup; kadınların istihdama erişimini kolaylaştırmak, gelir getirici faaliyetler aracılığıyla ekonomik bağımsızlıklarını artırmak ve toplumsal yaşama daha etkin katılımlarını desteklemek amacıyla faaliyet göstermektedir. Her ne kadar uluslararası literatürde üzerinde uzlaşılmış standart bir tanım bulunmasa da kadın kooperatifi terimi, çoğunlukla kadınlar tarafından kurulan ve işletilen, kadın emeğini merkeze alan kooperatif yapıları için kullanılmaktadır. Bu yapılar, kadınların ekonomik ve sosyal alanda daha görünür ve aktif bir biçimde yer almalarını teşvik ederek, toplumsal cinsiyet

eşitliğinin güçlendirilmesine katkı sunmaktadır. Kadın kooperatifleri çeşitli ülkelerde ekonomik güçlenme ve toplumsal kalkınma için hayati önem taşıyan araçlar olarak ortaya çıkmıştır. Kadın kooperatiflerinin ekonomik ve sosyal güçlenmeyi teşvik etmedeki rolü, özellikle geleneksel sosyoekonomik sistemlerin kadınları dışladığı durumlarda giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu tür girişimler, yalnızca ekonomik eşitsizlikleri değil, aynı zamanda kadınların işgücüne katılımını engelleyen kültürel ve sosyal engelleri de ele aldıkları için önem arz etmektedir. (Adar, 2023, s.1173; Zamri, Andrew, Borhani, Latiff ve Mathew, 2024, s. 755; Ahiler Kalkınma Ajansı, 2022, s. 15).

Kadın kooperatiflerinin kuruluş gerekçeleri, ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra, kadınların toplumsal ve ekonomik hayata katılımını güçlendirme amacına dayanmaktadır. Bu bağlamda, kadınlar kooperatifler aracılığıyla daha uygun maliyetli mal ve hizmetlere erişim sağlamak, istihdam olanaklarını artırmak ve mevcut çalışma koşullarını iyileştirmek gibi hedefler doğrultusunda örgütlenmektedir. Ayrıca, güvenli ve insan onuruna yakışır çalışma ortamlarının tesis edilmesi, finansal kaynaklara ulaşımın kolaylaştırılması, üretim yetkinliklerinin geliştirilmesi ve kadın emeğinin görünür kılınmasına yönelik faaliyetler de bu yapılar aracılığıyla desteklenmektedir. Bununla birlikte, toplumsal yaşama aktif katılımın teşvik edilmesi, bireysel ve kolektif özneleşme süreçlerinin güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı çözüm üretecek mekanizmaların geliştirilmesi, kadın kooperatiflerinin sosyal işlevleri arasında yer almaktadır. Tüm bu amaçlar doğrultusunda, kadın kooperatifleri hem ortaklarının ekonomik çıkarlarını korumakta hem de sağlıklı ve sürdürülebilir bir yaşam çevresi oluşturulmasına katkı sunmaktadır (Duguid ve ark., 2015, s.:29; Ticaret Bakanlığı, 2013: 3). Ev eksenli faaliyet gösteren kadınların kayıtlı ekonomiye entegrasyonunda ve mevcut dezavantajlı durumun aşılmasında stratejik bir köprü görevi gören kadın kooperatifleri; kayıt dışı ekonomiyle sınırlı kalmış küçük girişimci kadınlar için yasal bir çerçeve, resmi statü ve ekonomik fırsat alanı sunmaktadır. Bireysel üretimlerini kooperatif çatısı altında örgütleyen kadınlar, ürünlerini resmi olarak faturalandırıp vergi sistemine dâhil olarak görünmez emeklerini yasal bir zemine taşıyabilmekte, aynı zamanda ortak marka ve planlama aracılığıyla ölçek ekonomisi yaratarak daha geniş pazarlara erişim sağlayabilmektedirler. Kooperatifleşme yoluyla gerçekleşen bu geçiş, kadınların ekonomik kazançlarını artırmanın yanı sıra kamusal alandaki görünürlüklerini ve özgüvenlerini de pekiştirmekte; nitekim hükümet programlarında da bu grup için sosyal güvence ve kooperatifleşme desteği önemli bir politika hedefi olarak yer almaktadır. Bununla birlikte, kooperatiflerin sağladığı resmi kimliğe rağmen düşük gelir ve yüksek maliyetler sebebiyle sosyal güvenlik primlerinin ödenmesinde yaşanan zorluklar devam etmekte olup; ev eksenli çalışan kadınların tam ve güvenceli bir istihdama kavuşabilmesi için devletin prim ödemelerine yönelik ek destekler sağlaması kritik bir önem arz etmektedir (Yıldırım ve Şenkal, 2025, s. 887-888; Arslan ve Güler, 2025, s. 291; Aydın, 2024, s. 124).

2.5. Yerel Kalkınmada Kadın Emeğinin Rolü

Yerel ekonomik kalkınma; ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarda sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen, bu hedef doğrultusunda yerel kaynakları harekete geçiren ve yerel aktörleri sürece dâhil ederek karar ve uygulama sürecini aşağıdan yukarıya doğru işleten katılımcı bir süreçtir (Yılmaz ve Çelik Efşan, 2019, s. 354). Yerel ekonomik kalkınmanın amacı, yerel bir bölgenin ekonomik kapasitesini artırarak ekonomik geleceğini ve herkesin yaşam kalitesini iyileştirmektir. Bu, kamu, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomik büyüme ve istihdam yaratma için daha iyi koşullar yaratmak üzere birlikte çalıştığı bir süreçtir (WB, 2006: 1).

Bu kalkınma yaklaşımı, kentsel ve bölgesel düzeyde ekonominin güçlendirilmesi, yeni iş alanlarının yaratılması, yoksulluğun azaltılması ve yerel politikaların oluşumunda demokratik, özerk kurumların etkinleştirilmesi amacını taşımaktadır (Sakinç, 2013, s. 26). Güçlü bir yerel ekonomi inşa etmek için iyi uygulamalar, her topluluğun yerel ekonominin doğasını ve yapısını anlamak ve bölgenin güçlü, zayıf yönlerini, fırsatlarını ve tehditlerini analiz etmek için iş birliğine dayalı bir süreç yürütmesi gerektiğini kanıtlamaktadır. Bu, yerel ekonominin karşı karşıya olduğu temel sorunları ve fırsatları vurgulamaya hizmet edecektir (WB, 2006: 1). Yerel kalkınmanın ilerlemesi, yerel potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesini ve girişimcilere veya dezavantajlı gruplara kolaylık sağlanarak ekonomik hayata entegrasyonu gerektirmektedir (Tutar ve Balkaya, 2021, s. 2).

Geleneksel olarak el becerisi ve sabır gerektiren dokuma, gıda üretimi veya parça başı fason işleri kapsayan ev eksenli çalışma, dar gelirli ailelerde yoksullukla baş etme ve hayatta kalma stratejisi olarak

görülse de, bu emeğin kayıt dışı ve güvencesiz kalmasına yol açmaktadır (Aslan, 2016, s. 71). Ancak yerel kalkınmanın gerçek manada sağlanabilmesi için, hane içine sıkışmış bu atıl ve görünmez kadın emeğinin ekonomik bir değere dönüştürülerek kayıtlı üretim sürecine entegre edilmesi kritik bir zorunluluktur (Nuhoğlu, 2023, s. 45). Bu noktada, görünmez olan kadın emeğinin sosyo-ekonomik bir güce dönüşmesinde kadın girişimciliği önemli bir rol oynamaktadır. Kadınların sahip oldukları bilgi, beceri ve deneyimlerini kullanarak kendi işlerini kurmaları, yalnızca kendi ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarını değil, aynı zamanda bulundukları yörenin kalkınmasını da doğrudan etkilemektedir (Şen ve Çolak, 2025, s. 147; Nuhoğlu, 2023, s. 44). Kadın girişimciler, yerel kaynakları harekete geçirerek, yeni iş sahaları ve istihdam alanları yaratarak yerel ekonomik kalkınmaya güçlü bir ivme kazandırmaktadır (Sayın, 2025, s. 226). Özellikle kırsal ve kentsel alanlarda kadınların girişimci olarak desteklenmesi, yerel ekonomilerin çeşitlenmesini sağlamakta, rekabet gücünü artırmakta ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının giderilmesinde etkin bir araç işlevi görmektedir (Tutar ve Balkaya, 2021, s. 1; Aydın, 2024, s. 105).

Yerel kalkınma sürecinde dezavantajlı konumda olan kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesinde kadın kooperatifleri stratejik bir rol üstlenmektedir (Karakuş, 2022, s. 252). Kadınlar tarafından kadınlar için oluşturulan bu örgütlenmeler, yalnızca ekonomik kazanç amacı güden kurumsal yapılar ile sosyal amaçlı kuruluşlar arasındaki sınırı aşarak çok amaçlı bir dayanışma modeli sunmaktadır (Duguid ve ark., 2015, s. 15).

2.6. Kadınların Emek Güçlerinin Birleştirilmesinde Kooperatif Modelinin Uygunluğu

Türkiye’de kooperatiflerin kuruluş, işleyiş ve yasal statüleri temel olarak 24 Nisan 1969 tarihinde yürürlüğe giren 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu ile düzenlenmektedir. Özel kanunlarla kurulan tarım kredi veya tarım satış kooperatifleri gibi yapılar dışında kalan tüm kooperatifler, bu temel kanuna tabi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. İlgili kanunun 1. maddesinde kooperatif; tüzel kişiliği haiz olmak üzere, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan, değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar olarak tanımlanmıştır (Kooperatifler Kanunu, md.1; Ahiler Kalkınma Ajansı, 2022, s. 10-11). Bu tanım çerçevesinde kooperatifler, yalnızca kâr amacı güden klasik şirketler ile dernekler arasında konumlanan ve ekonomik olduğu kadar sosyal dayanışmayı da merkeze alan özgün tüzel kişiliklerdir.

Kadınların kurup işlettiği bir kooperatif türü olan kadın kooperatifleri, yasal statü ve yükümlülükler bakımından diğer kooperatif türlerinden herhangi bir yasal farklılığa sahip olmayıp doğrudan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’na tabidirler. Başka bir deyişle, Türk hukuk sisteminde kadın kooperatifleri için bütünüyle ayrı bir üst kanun bulunmamaktadır. Ancak bu yapıların, salt ekonomik hedeflerin yanı sıra kadınların sosyo-kültürel ihtiyaçlarına yanıt verme ve onları güçlendirme gibi sosyal hedefleri de güçlü bir şekilde barındırması, mevzuat uygulamalarında onları özel bir kategori haline getirmiştir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2022, s. 14; Boz ve İrmış, 2023, s. 10). Yasal yükümlülüklerin aynı olması, vergilendirme veya genel kurul yapma zorunlulukları gibi konularda kadın kooperatiflerinin diğer büyük ticari kooperatiflerle aynı mali kurallara tabi olması anlamına gelmekte; bu durum zaman zaman dezavantajlı grupların kurduğu bu taban örgütlenmeleri için çeşitli idari ve finansal zorluklar yaratabilmektedir.

Kadın kooperatifçiliğini desteklemek ve bu alandaki spesifik ihtiyaçlara yasal bir zemin üzerinden daha iyi yanıt verebilmek amacıyla Ticaret Bakanlığı tarafından özel ana sözleşmeler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda atılan ilk resmi adım, kurucuları kadın olan ve kadın istihdamı sağlayan kooperatiflerin kurulmasına yönelik 2011 yılında uygulamaya geçen “Kadın, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi” örnek ana sözleşmesi olmuştur. Zaman içinde gelişen koşullar, kadın girişimcilerin artan talepleri ve faaliyet alanlarının genişletilmesi ihtiyacı göz önüne alınarak, 2013 yılında 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 88. maddesine dayanılarak “Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi” ana sözleşmesi hazırlanmış ve yeni kurulan kadın kooperatifleri bu yasal statü altında örgütlenmeye başlamıştır (Kooperatifler Kanunu, md.88; Şahankaya Adar, Dedeoğlu ve Kurtuluş, 2023, s. 1177).

Günümüzde yürürlükte olan "Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Ana Sözleşmesi", bu örgütlenmelerin temel amaçlarını ve faaliyet çerçevesini oldukça geniş ve net bir biçimde çizmiştir. Sözleşmenin 6. maddesinde kooperatifin amacı; "ortaklarının ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları

ile ekonomik faaliyetleri kapsamında yer alan mal ve hizmet üretimi ile bunların pazarlanmasına yönelik ihtiyaçlarını karşılamak, girişimlerini desteklemek, üretim becerilerini geliştirmek, böylece ortaklarının ekonomik menfaatlerini koruyarak sağlıklı ve gelişmiş bir çevrede yaşamalarını sağlamak" şeklinde tanımlanmıştır (Boz ve İrmiş, 2023, s. 10-11). Bu hukuki metin ve sağladığı yasal çerçeve sayesinde kadın kooperatifleri, sadece ekonomik birer işletme olmanın ötesine geçerek; eğitim veren, bakım hizmetleri sunabilen ve kadınların çok yönlü güçlenmesine hizmet eden güvenceli bir kurumsal yapıya kavuşmuşlardır.

2.7. Kadın Emeginin Desteklenmesinde Kamu Kurumlarının (Yerel Yönetimler Kalkınma Ajansları, KOSGEB) Rolü ve Destek Mekanizmaları

Kadın girişimciliğini artırmak ve yerel kalkınmayı sağlamak için, devletin genel politikaları ile küçük işletmeler arasında bağ kuran ara kurumlar kritik bir rol oynamaktadır. Kalkınma ajansları, ticaret odaları, KOSGEB, üniversiteler ve belediyeler gibi yerel destek hizmetleri sunan bölgesel aktörler ve destek ağları, girişimcilik ekosisteminin merkezinde yer almaktadır (Şen ve Çolak, 2025, s. 154).

Bu aktörler arasında özellikle yerel bir kamu otoritesi olan belediyelerin, bölgedeki yoksulluğu azaltmak ve yeni istihdam alanları yaratmak amacıyla kooperatiflerle iş birliği yapması stratejik bir önem taşımaktadır. Belediyelerin kooperatiflerle olan ilişkisi, bir siyasi bağlılık veya hiyerarşi yerine; kooperatiflerin özerkliğini koruyan, 'eşit ortaklık' veya 'lojistik destek' odaklı yatay bir iş birliği modeline dayandırılması öngörülmektedir. Bu yaklaşım, yerel kalkınma hamlelerinin kalıcı ve başarılı olması için belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir. (Yalçın, 2022, s. 1-9).

Belediyeler, kadın kooperatiflerinin finansal, fiziksel ve pazarlama eksikliklerini gidermek amacıyla üretimden satış aşamasına kadar kadınlara geniş bir yelpazede destek sunmaktadır. Bu kapsamda yerel yönetimler; sermaye yetersizliği çeken kadın kooperatiflerine mutfak, idari alan ve pazar yeri gibi fiziksel mekânlar tahsis etmekte ve doğrudan ürün alımı gerçekleştirerek kooperatifler için güvenli bir pazar alanı oluşturmaktadır. Özellikle tarımsal üretim safhasında sağlanan fide, tohum, makine ve lojistik destekler; bir yandan bölgeye özgü ürünlerin korunmasına hizmet ederken, diğer yandan kırsal alandaki kadın istihdamını doğrudan teşvik etmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarıyla yürütülen iş birlikleri aracılığıyla sunulan e-ticaret, markalaşma ve dijital pazarlama eğitimleri, kadınların modern iş dünyasına entegrasyonunu hızlandırarak yerel üretimin dijital ekonomide de varlık göstermesine imkân tanımaktadır. Ayrıca kadın kooperatiflerinin kuruluşundan ürünlerinin pazarlanmasına kadar geçen süreçte en ulaşılabilir destek mekanizması olan belediyeler kuruluş aşamasındaki bürokratik işlemleri kolaylaştırmaktadır (Yalçın, 2022, s. 11-13; Karayünlü, 2025, s. 42-45; Şen ve Çolak, 2025, s. 159). Sağlanan bu fiziksel ve ticari yerel destekler, kadın emeğini kent ekonomisine kalıcı olarak entegre etmekte ve yerel kalkınmanın tabana yayılmasını güvence altına almaktadır.

Kadın girişimciliğinin ve özellikle kadın kooperatiflerinin desteklenmesinde merkezi bir rol üstlenen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık politikaları uygulamaktadır. KOSGEB, kadın girişimcilere iş kurma ve geliştirme süreçlerinde eğitim, hibe ve düşük faizli kredi imkânları sunarak başlangıç aşamasındaki finansal engellerin aşılmasına yardımcı olmaktadır (Saraç, 2025, s. 95). Uygulamalı girişimcilik eğitimleri ile kadınların mesleki ve idari kapasitelerini artıran kurum, Yeni Girişimci Desteği gibi teşvik programlarında kadınlara erkeklere kıyasla %10 ila %20 oranında daha fazla hibe ve kredi desteği sağlamaktadır (Aydın, 2024, s. 94-95). Ayrıca, KOBİ Finansman Destek Programı kapsamında işletme başına bankalarca kullanılan kredilerin üst limitleri kadın girişimciler için özel olarak artırılmakta ve kadın kooperatiflerine piyasa oranlarının çok altında faiz destekleri sunulmaktadır (TBMM, 2023, s. 99).

Bölgesel kalkınmanın önemli aktörlerinden olan Kalkınma Ajansları da kadın girişimciliğini teknik ve mali açılarından destekleyen temel kamusal kurumlardandır. Ajanslar, hazırladıkları bölge planlarında kadınların sosyal ve ekonomik refahını artıracak projelere öncelik vermekte, kadın kooperatiflerinin makine-ekipman alımı, tesis kurulumu ve üretim kapasitelerinin geliştirilmesi için doğrudan hibe destekleri sunmaktadır (Aydın, 2024, s. 62-63). Mali yardımların yanı sıra, kadın girişimcilere ve kooperatif ortaklarına satış, e-ticaret, markalaşma, dijital pazarlama ve proje yazma konularında uzman eğitimleri ile teknik destek verilmektedir (Şen ve Çolak, 2025, s. 154). Bu sayede kadın kooperatiflerinin

ürettikleri yöresel el emeği ve tarımsal ürünlerin katma değeri yüksek markalara dönüşmesi, ulusal pazarlara açılması ve bölgede sürdürülebilir yeni kadın istihdamı yaratılması teşvik edilmektedir.

Ulusal düzeyde kadın kooperatifçiliğini bütüncül bir politikayla desteklemek amacıyla ilgili bakanlıklar arasında güçlü işbirlikleri ve protokoller de hayata geçirilmiştir (TBMM, 2023, s. 124). Bu bağlamda atılan en büyük adımlardan biri, 30 Ekim 2018 tarihinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı), Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı arasında imzalanan "Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İşbirliği Protokolü"dür (Yıldırım, İslamoğlu ve Ateş-Torun, 2021, s. 111). Bu stratejik protokolün temel amacı; kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi, sürdürülebilirliklerinin sağlanması, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi, görünürlüklerinin artırılması ve kadınların bu kooperatifler yoluyla ekonomik ve sosyal hayata daha etkin katılımlarının sağlanmasıdır (TBMM, 2023, s. 124). İmzalanan bu protokol çerçevesinde, ülke genelinde il müdürlükleri bünyesinde "Kadın Kooperatifçiliği Çalışma Grupları" oluşturulmuş ve yerel dinamiklere uygun bilinçlendirme ve eğitim toplantıları organize edilmeye başlanmıştır (Nuhoğlu, 2023, s. 34).

Bakanlıklar arası kurulan bu yapısal işbirliği, sahada kadın üreticilere yönelik doğrudan finansal hibe programlarına da dönüşmüştür (Kıvıncık Türker, 2024, s. 30). Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2019 yılından itibaren sadece kadın kooperatiflerini öncelikle destekleyen "Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı" (KOOP-DES) kapsamında; makine, donanım, ekipman alımları ile nitelikli personel istihdamı için proje tutarının yüzde 75'ine kadar karşılıksız hibe desteği verilmektedir (Aydın, 2024, s. 59-60). Öte yandan Tarım ve Orman Bakanlığı da, kırsal alanda tarımsal faaliyet gösteren kadın kooperatiflerinin kuruluşunu desteklemekte, tarıma dayalı iş kollarında kadın girişimciliğini özendirici eğitim ve yayım hizmetleri sunmaktadır (Kıvıncık Türker, 2024, s. 30-31). Kurumların koordineli bir şekilde yürüttüğü bu hibe, eğitim ve teknik danışmanlık mekanizmaları, kadın kooperatiflerinin üretim kapasitelerini ve istihdam olanaklarını artırarak yerel kalkınmadaki rollerini pekiştirmektedir (Aydın, 2024, s. 60).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Niğde ilinde faaliyet gösteren kadın kooperatifi ortaklarının ve kooperatife bağlı olmaksızın ev eksenli çalışan kadın girişimcilerin sosyo-ekonomik durumlarını, üretim pratiklerini ve istihdam yapılarını ortaya koymaktır. Kadınların üretim, pazarlama ve satış süreçlerinde karşılaştıkları yapısal, finansal ve sosyo-kültürel engelleri tespit etmek araştırmanın öncelikli hedeflerinden biridir. Elde edilen bulgular ışığında, kadın girişimcilerin yerel yönetimlerle kamu kurumlarından beklentilerini (üretim mekânı tahsis, makine-ekipman desteği, satış ağı oluşturulması ve enerji sübvansiyonu vb.) ölçmek ve bu sayede sürdürülebilir yerel kalkınma politikaları için veri temelli çözüm önerileri sunmak amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın saha çalışması, Niğde ilinde araştırmanın yapıldığı 2025 yılında aktif olarak faaliyet gösteren 7 farklı kadın kooperatifine (Niğde Bağları Tarım Sanayi Eğitim Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop., Yeşilburç Deney Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop., Toro Ulukışla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop., Tyana Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Koop., Anahita Kadın Girişimi ve Üretim Koop., Aktaş Kadam Kadın Girişimi ve Üretim Koop. ve Bor Kadın Tarımsal Kalkınma Koop.) üye 50 kadın ile; herhangi bir kooperatifle bağı bulunmadığı halde kendi imkânlarıyla evde benzer ürünlerin üretimini gerçekleştiren 12 ev eksenli çalışan kadın olmak üzere toplam 62 kadın girişimciyi kapsamaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde nicel araştırma desenlerine uygun olarak amaçlı örneklem (purposive sampling) yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemde veri toplanacak kişi veya gruplar rastgele (tesadüfi) bir yaklaşımla değil; aksine araştırmacının sahadaki gözlemleri, deneyimi ve araştırmanın temel problemi doğrultusunda konuyu en iyi yansıtacak nitelikte bilinçli olarak seçilmiştir. Ev eksenli üretim faaliyetlerinin küçük ölçekte olması ve vergi muafiyeti kapsamında olması nedeniyle Niğde ilindeki bağımsız ev eksenli çalışan tüm kadınların sayısını (araştırma evrenini) kesin olarak tespit etme olanağı bulunamamıştır. Diğer taraftan kooperatif çatısında olmakla birlikte yeterli altyapı bulunmadığından kooperatif ortaklarının da ağırlıklı ev eksenli üretim yapıyor olması dikkate alınarak her iki çalışma türünde faaliyeti bulunan kadınların sorunlarını ve kamudan beklentilerindeki benzerlikleri analize dahil edebilmek amacıyla, saha araştırma çalışmaları sırasında ulaşılabilen 12 ev eksenli çalışan kadın da araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma verileri, çalışmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan yapılandırılmış ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurulu onayından geçmiş anket formunun araştırmacı tarafından katılımcılara yüz yüze uygulanması yoluyla elde edilmiştir. Yüz yüze görüşme tekniğinin kullanılması ile soruların katılımcılar tarafından doğru anlaşılmasını sağlamak ve veri toplama sürecinin güvenilirliğini artırmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın veri seti; katılımcıların yaş, medeni hal ve hanehalkı büyüklüğü gibi demografik özelliklerini, ağırlıklı olarak gıda ve el işi üzerine yoğunlaşan üretim modellerini ve sahip oldukları mevcut üretim altyapısını içermektedir. Aynı zamanda kadınların mevcut gelir durumları, sosyal güvenceye erişimleri, Niğde Kadın Emeği Pazarı (NİĞKEP) gibi yerel satış platformlarının etkinliği ve üretim kapasitelerini artırmak adına kamudan talep ettikleri doğrudan destek mekanizmaları bu araştırmanın inceleme sınırları dahilindedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada kadın girişimcilerin mevcut sosyo-ekonomik durumlarını, üretim pratiklerini ve beklentilerini var olduğu şekliyle ortaya koymak amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri, çalışmanın amaçları doğrultusunda yapılandırılmış bir anket formu aracılığıyla elde edilmiştir. Uygulanan anket temel olarak dört ana bölümden oluşmaktadır:

Demografik Özellikler: Katılımcıların yaş, medeni hal ve hanehalkı büyüklüğü gibi temel demografik verilerini içeren bölüm.

Üretim Modelleri ve Kapasitesi: Kadınların gıda, el işi ve ev içi üretim süreçlerine dair faaliyet alanlarını ile sahip oldukları üretim altyapısını belirleyen bölüm.

Ekonomik Göstergeler ve İstihdam Durumu: Mevcut aylık net gelirler, gelir beklentileri, sosyal güvence durumu ve standart (asgari ücretli/sigortalı) istihdama yönelik yaklaşımları ölçen bölüm.

Karşılaşılan Engeller ve Kamudan Beklentiler: İş-yaşam dengesi ve bakım sorumlulukları (çocuk/yaşlı bakımı) gibi yapısal engellerin yanı sıra ; yerel yönetimler ve kamu kurumlarından talep edilen üretim mekânı, makine-ekipman, pazarlama, satış ve enerji sübvansiyonu desteklerini haritalandıran bölüm.

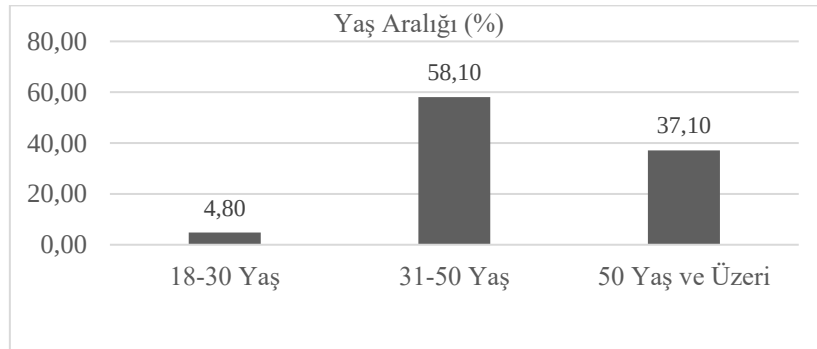
4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Demografik Özellikler:

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların profili ağırlıklı olarak orta yaş ve üzeri, evli ve orta büyüklükte hanelerde yaşayan kadın girişimcilerden oluşmaktadır.

4.1.1. Yaş

Ankete katılan kadınların %58.1'i 31-50 yaş aralığında yer alırken, %37.1'i 50 yaş ve üzerindedir. Genç kadın girişimcilerin (18-30 yaş) oranı ise %4.8 ile oldukça sınırlı kalmıştır. Katılımcıların profili ağırlıklı olarak orta yaş ve üzeri, evli ve orta büyüklükte hanelerde yaşayan kadın girişimcilerden oluşmaktadır.

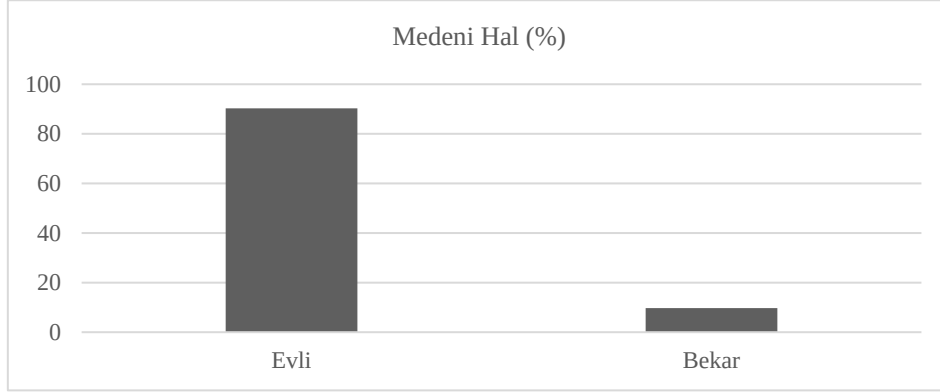

Elde edilen verilerden girişimcilik faaliyetlerinin büyük ölçüde hayatının daha olgun döneminde olan, birikim ve deneyime sahip kadınlar tarafından yürütülmekte olduğu, genç girişimci oranın ise oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumdan genç kadınların istihdam piyasasına daha etkin bir şekilde katılabildiğinden girişimciliği tercih etmediği çıkarımı yapılabilmektedir.

4.1.2. Medeni Hal

Medeni durum verilerine göre katılımcıların büyük çoğunluğu (%90.3) evlidir.

Grafik 2: Kadın Girişimcilerin Medeni Hal Dağılımı

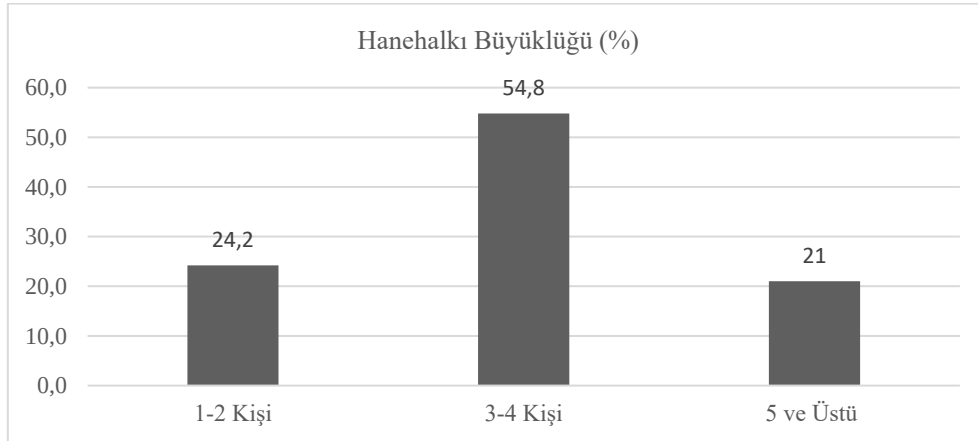

Bu durum, kadın girişimciliğin Niğde'de genellikle evli kadınların aile ekonomisine katkı sağlama veya esnek çalışma arayışı etrafında şekillendiğini düşündürmektedir. Girişimcilik faaliyetlerinin, ev ve aile sorumluluklarıyla bir arada yürütülme çabası içinde olduğu varsayılabilir. Buradaki temel olgu ev sorumluluğu nedeniyle evli kadınların, emek piyasasına bekar kadınlara nazaran daha az vakit ayırabilecek olmaları nedeniyle istihdam piyasası yerine daha esnek çalışma olanaklarının bulunduğu girişim modellerine yöneldiği anlaşılmaktadır. Kadın girişimciliğinin evli kadınlar bakımından bir tercihten ziyade zorunluluk olduğu söylenebilir.

4.1.3. Hanehalkı Büyüklüğü

Hanehalkı büyüklükleri bağlamında ise kadınların %54.8'inin 3-4 kişilik çekirdek ailelerde yaşadığı belirlenmiştir.

Grafik 3: Kadın Girişimcilerin Hanehalkı Büyüklüğü Dağılımı

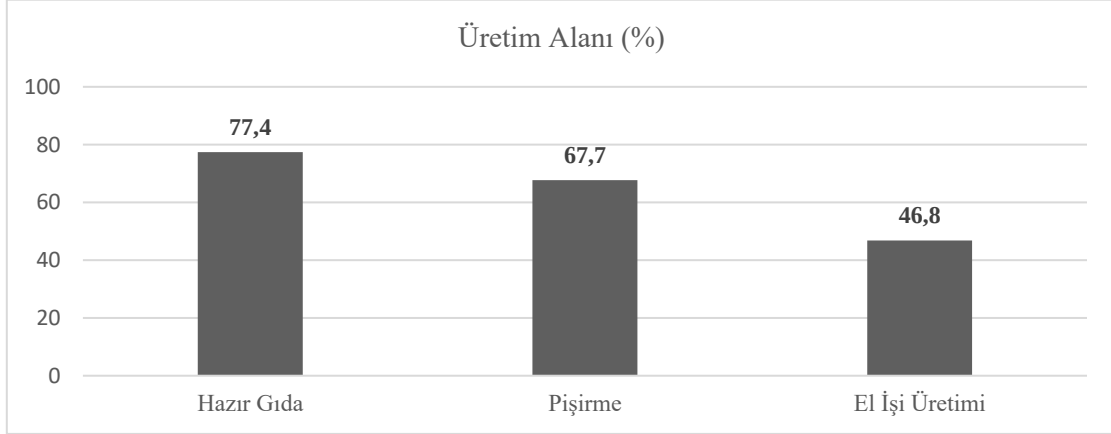

Bu veri, katılımcıların büyük çoğunluğunun çekirdek aile yapısında olduğunu göstermektedir. Hanehalkı harcamaları ve ekonomik beklentiler (katılımcıların yüksek gelir beklentisine sahip olması) bu büyüklükteki ailelerin ihtiyaçlarından (eğitim, sağlık, beslenme ve barınma gibi) kaynaklandığı söylenebilmektedir. Bu bağlamda, kadınların girişimcilik faaliyetlerine yönelmesi bireysel bir kariyer hedefinden ziyade, ailenin geçimine katkı sağlama ve artan yoksulluk riskiyle baş etme güdüsüne dayanmaktadır.

4.2. Üretim Modelleri ve Kapasitesi:

Anket katılımcılarına hangi alanlarda üretim yapabilecekleri sorulmuş, katılımcılar birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir. Buna göre kadın girişimcilerin ev eksenli üretime (gıda, el işi ve ev içi üretim süreçlerine) dair en yaygın faaliyet alanı ağırlıklı olarak gıda üretimi ön plana çıkmıştır.

Grafik 4: Kadın Girişimcilerin Üretim Alanları

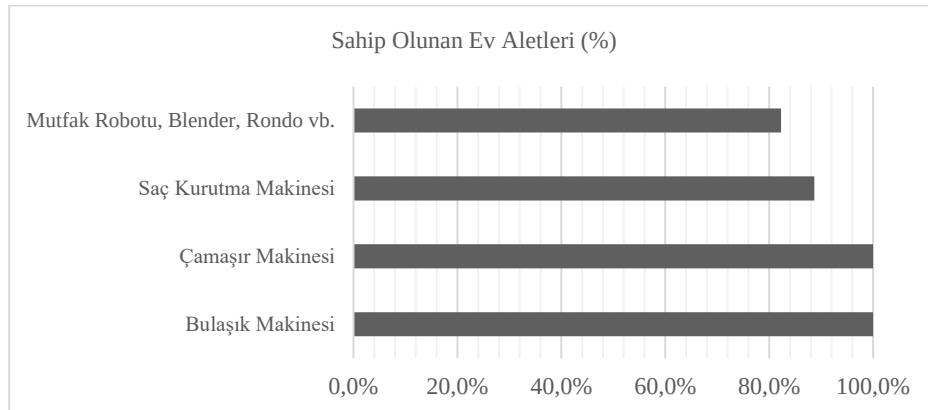

Katılımcıların büyük çoğunluğu hazır gıda üretimini tercih etmiş olup; %77.4'ü erişte, makarna ve reçel gibi ürünler üretirken, %75.8'i mantı yapabilmektedir. Kadınların %67,7'lik kısmı yemek, pasta ve börek gibi taze gıda hazırlama (pişirme) işi, %46,8'lik kısmı da oya, kanaviçe, bez oyuncak ve takı gibi el işi üretimleri yapabileceğini ifade etmiştir.

Kadın girişimcilerin üretim faaliyetlerinin çoğunlukla geleneksel gıda ve el sanatları etrafında şekillenmesinin temel nedeni, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara attığı hane içi yeniden üretim ve bakım sorumluluklarının doğrudan bir uzantısı olmasıdır. Saha çalışmasında yer alan kadınların üretim profilleri incelendiğinde; sermaye, mesleki eğitim ve donanımlı ortak mekân eksikliği nedeniyle üretim süreçlerini mecburen kendi mutfaklarına ve sahip oldukları bireysel ev aletlerine sığdırmak zorunda kaldıkları açıkça görülmektedir. Nitekim kadınların endüstriyel düzeyde makine ve teknoloji gerektirmeyen, kuşaklararası aktarımla bildikleri ve ek bir eğitim maliyeti yaratmayan mantı, erişte veya el işi gibi alanlara yönelmesi bilinçli bir pazar tercihidir ziyade, yapısal kısıtlılıkların dayattığı bir zorunluluktur. Kamu tarafından tam teşekküllü ortak üretim tesislerinin tahsis edilememesi, kooperatifleşmiş kadınları dahi yenilikçi ve katma değeri yüksek sektörler yerine, sıfır veya çok düşük başlangıç sermayesiyle icra edilebilen, emek-yoğun ve kâr marjı düşük üretim modellerine hapsedmektedir.

Üretim altyapısını ölçmek amacıyla üretim yapan kadınlara hangi ev alet ve makinelerine sahip oldukları sorulmuştur. Ev eksenli üretim yapan kadınların büyük bir çoğunluğu, üretim süreçlerini destekleyecek temel ev aletlerine sahiptir. Bu sonuçlar Ev ve mutfak sınırları içindeki üretim kapasitesini göstermektedir.

Grafik 5: Kadın Girişimcilerin Üretim Altyapısı

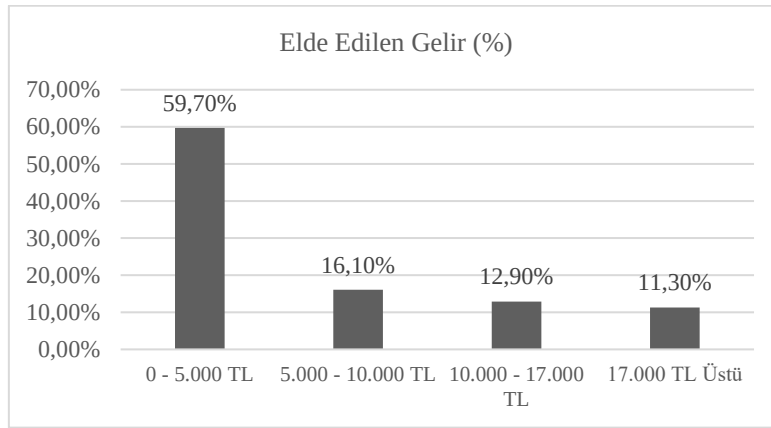
Özellikle gıda üretiminde büyük kolaylık sağlayan mutfak robotu, blender ve rondo gibi aletlere sahiplik oranı %82.3'tür. Çamaşır ve bulaşık makinesi sahiplik oranı %100, saç kurutma makinesi sahiplik oranı ise %88.7'dir.

Bu bulgular, kadın girişimcilerin üretim süreçlerini profesyonel ve endüstriyel bir altyapıdan ziyade, tamamen hane içi tüketim ve gündelik yaşama yönelik tasarlanmış standart ev aletleriyle yürütmek zorunda kaldıklarını kanıtlamaktadır. Ortak sanayi tipi üretim araçlarının ve atölyelerin eksikliği, kadınların üretim kapasitesini fiziksel olarak sınırlandırmakta, maliyetleri artırmakta ve piyasanın talep ettiği ürün standartlarını sağlanmasını zorlaştırmaktadır.

4.3. Ekonomik Getiri, Sosyal Güvence ve Çalışma Koşulları

Anket verileri "Ekonomik Göstergeler: Mevcut Gelirler, Gelir Beklentileri ve Asgari Ücretli İşe Yaklaşım" ekseninde incelendiğinde, kadın girişimcilerin büyük bir ekonomik uçurum ve güvencesizlik içerisinde olduğu açıkça görülmektedir.

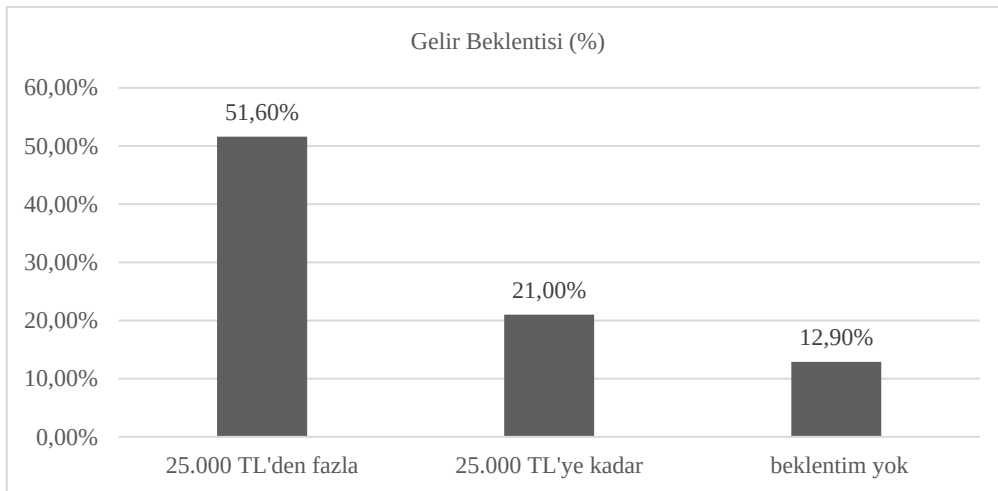
Grafik 6: Kadın Girişimcilerin Faaliyetleri Sonu Elde Edilen Gelir

Ekonomik getiri açısından bakıldığında katılımcıların en büyük bölümü olan %59.7'sinin aylık net geliri 0 ile 5.000 TL gibi çok düşük bir dilimde yer almaktadır. 17.000 TL ve üzeri (yaklaşık asgari ücret ve üstü) gelir elde edebilenlerin oranı ise yalnızca %11.3'tür. Bu durum, ev eksenli girişimcilik faaliyetlerinin çoğunlukla oldukça düşük gelir getirdiğini kanıtlamaktadır.

Kadın girişimcilerin yaptıkları faaliyetler sonunda aylık gelir beklentileri sorulmuştur; alınan yanıtlar doğrultusunda, kadın girişimcilerin mevcut gelir düzeyleri ile ekonomik beklentileri arasında belirgin bir asimetri gözlemlenmektedir.

Grafik 7: Kadın Girişimcilerin Gelir Beklentisi

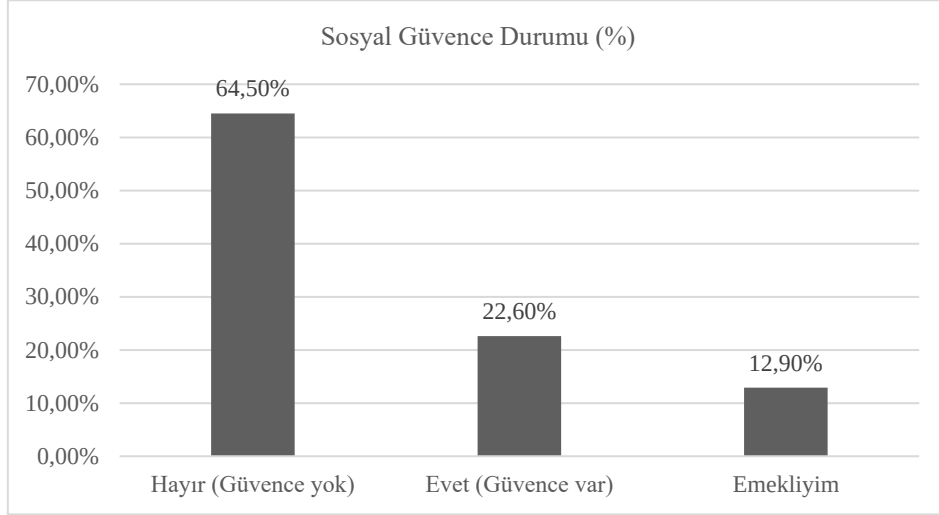

Mevcut düşük gelir tablosuna rağmen, girişimcilerin %51.6'sı aylık 25.000 TL'den fazla bir gelir beklentisine sahiptir. Katılımcıların ancak %12.9'u faaliyetlerini sosyal amaçla yürüttüğünü ve maddi

bir beklentisi olmadığını belirtmiştir. Bu veriler, kadınların ekonomik bağımsızlık ve yüksek refah seviyesi arzuladığını, ancak mevcut piyasa ve üretim koşullarının bu beklentinin çok uzağında kaldığını göstermektedir.

Anket katılımcılarına sosyal güvencelerinin olup olmadığı, adına düzenli sigorta primi yatıp yatmadığı sorulmuştur. Düşük gelir tablosunun, sosyal güvence eksikliği ile daha da kırılgan bir hale geldiği görülmüştür.

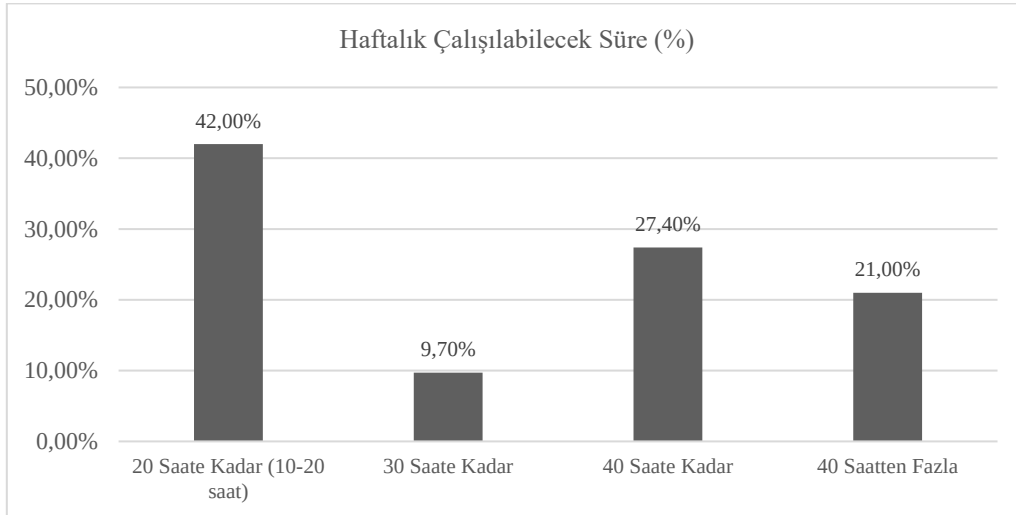
Grafik 8: Kadın Girişimcilerin Sosyal Güvence Durumu

Kadın girişimcilerin büyük bir çoğunluğunun (%64.5) adına düzenli yatan bir sigorta primi bulunmamaktadır. Sadece %22.6'sının aktif sosyal güvencesi varken, %12.9'u emeklidir. Bu durum, ev eksenli çalışmanın büyük ölçüde kayıt dışı ve geleceğe yönelik güvenceden yoksun olduğunu göstermektedir.

Anket çalışmasında kadınlara çalışma koşullarına yönelik olarak haftada kaç saat çalışabilecekleri, hangi çalışma saatlerini tercih edebilecekleri ve sigortalı bir iş imkanı olsa bu işi tercih edip etmeyecekleri sorulmuştur.

Grafik 9: Kadın Girişimcilerin Haftalık Çalışabilecekleri Süre

Katılımcıların yaklaşık yarısı (%42) haftada sadece 20 saat veya daha az çalışabileceğini belirtmiştir 30 saate kadar çalışmaya tercih edenlerin oranı %9,7'dir. Haftada 40 saatten fazla çalışabileceğini belirtenlerin oranı sadece %21.0'dır.

Kadınların en çok tercih ettiği çalışma modeli "hafta içi belli saatlerde" (%45.2) çalışmaktır. Buna ek olarak %21'i de "kendi istediğim zaman diliminde esnek çalışmak isterim" demiştir. Bu durum,

katılımcıların ev ile iş arasındaki dengeyi kurabilmek adına esnek veya sınırlandırılmış (part-time) çalışma düzenine ne kadar ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

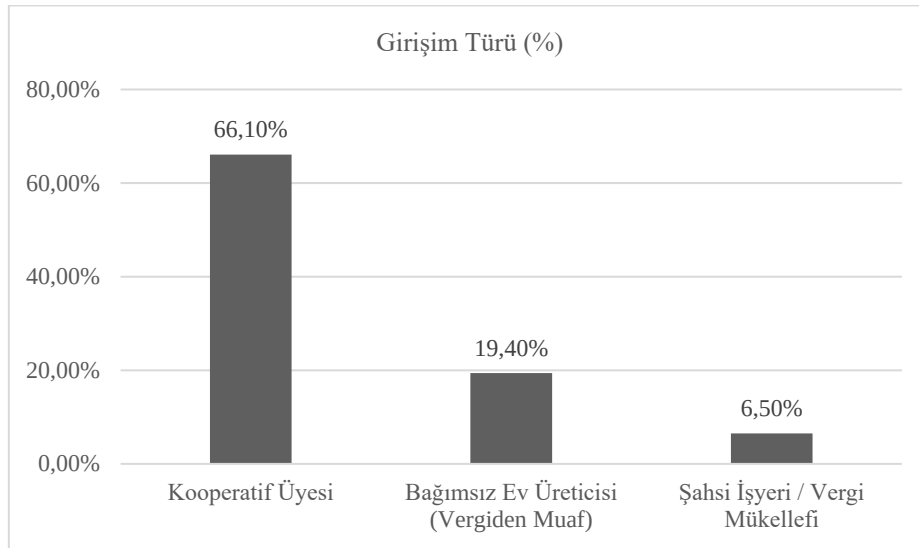
Haftada 45 saat, 6 gün sürecek sigortalı ve asgari ücretli bir iş teklifine katılımcıların tam yarısı (%50) 'Hayır' yanıtını vermiştir. Kalan yarının %29'u bu şartlarda çalışmayı kabul edeceğini söylerken, %21'i çalışmak istediğini ancak evdeki sorumlulukları (bakım emeği vb.) nedeniyle çalışamayacağını vurgulamıştır. Ankete katılan kadınların %9.7 evde bakıma muhtaç çocuk, %17.7 ise evde bakıma muhtaç aile büyüğü olduğunu belirtmiştir.

Bu tablo, kadınların neden %59.7 oranında 0-5.000 TL gibi çok düşük gelirleri kabul ederek esnek/ev eksenli çalışmaya yöneldiğini açıklamaktadır. Ev içi sorumluluklar ve standart mesai saatlerinin (haftada 6 gün/45 saat) esnek olmaması, formal istihdamın önündeki en büyük engeldir.

4.4. Karşılaşılan Engeller ve Kamudan Beklentiler:

Ankete katılan kadın girişimcilerin büyük bir kısmı faaliyetlerini bir çatı örgütlenmesi üzerinden sürdürmektedir. Katılımcıların %66.1'i bir kooperatif ortağıdır.

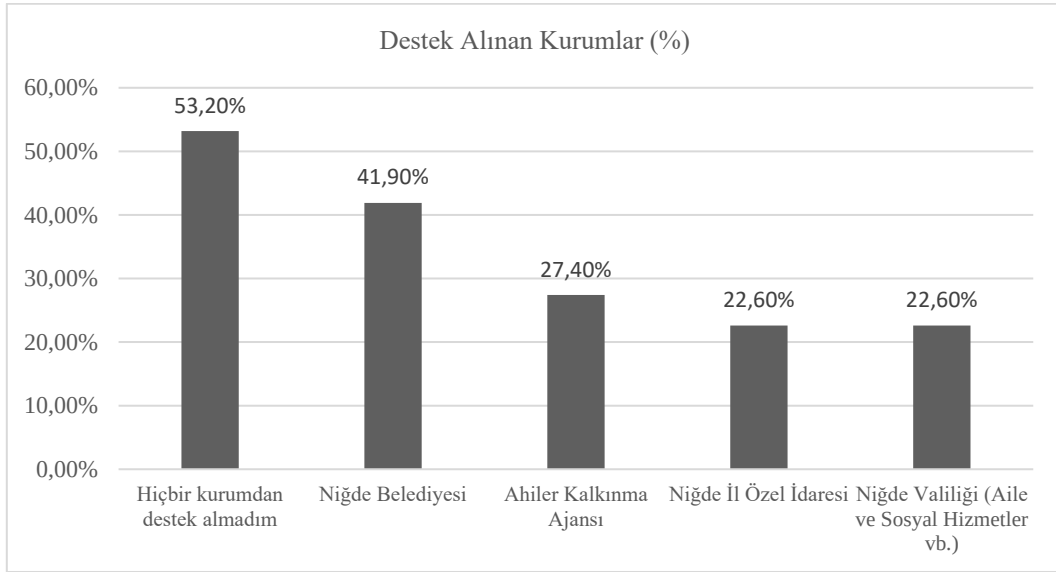
Grafik 10: Kadın Girişimcilerin Girişim Türleri

Buna karşın, üretim süreçleri ağırlıklı olarak halen evlerde ve kişisel imkanlarla devam etmektedir. Kadınların sahip oldukları ev aletleri (bulaşık makinesi, çamaşır makinesi %100, mutfak robotu %82.3 gibi) üzerinden gıda ağırlıklı üretim (mantı %75.8, erişte vb. %77.4) yaptıkları görülmektedir.

Bu durum, mevcut kooperatiflerin üyelik ağı sunsa da her ortağın dahil olabildiği büyük ve ortak bir sanayi/üretim tesisinden ziyade, ev eksenli bireysel üretimlerin bir araya getirilmesi şeklinde çalıştığını düşündürmektedir.

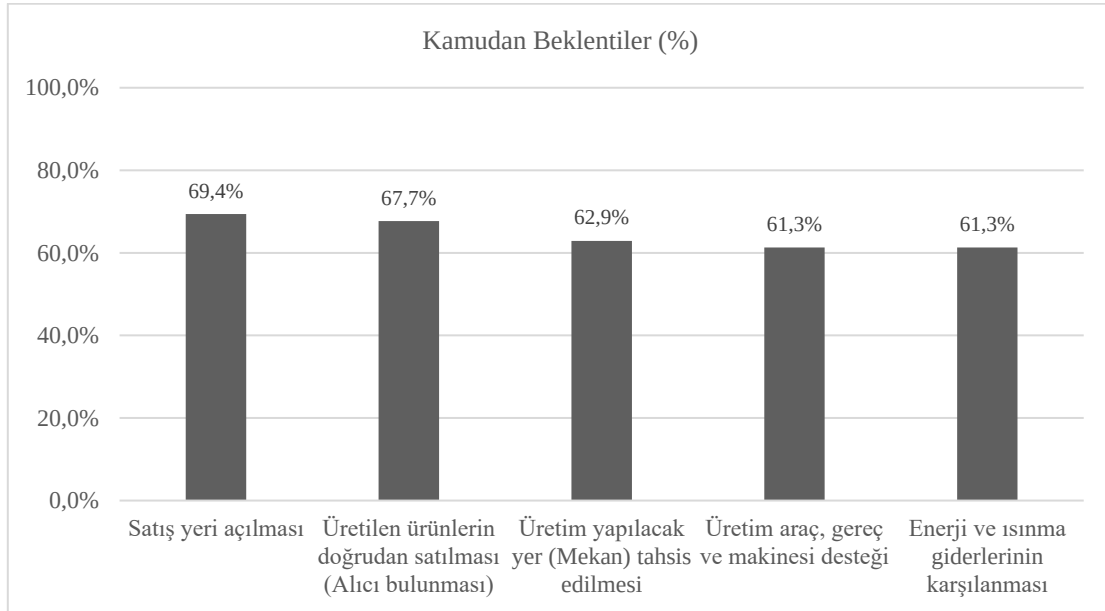
Ankette girişimci kadınlara işleriyle ilgili bir kurumdan (belediye, kalkınma ajansı, il özel idaresi, valilik vb) yardım alıp almadıkları sorulmuştur.

Grafik 11: Girişimci Kadınların İşle İlgili Kurumsal Destek Alma Durumu

Katılımcılara kamudan aldıkları desteklerden ne kadar memnun oldukları sorulmuştur.

Kadınların %46,8'i memnun olduğunu ifade ederken, %3,2'si çok memnun, %29'u memnuniyet konusunda kararsız kalırken, %6,5'i ise hiç memnun olmadığını belirtmiştir.

Çoğunluğunu kooperatif ortağı kadınların oluşturduğu katılımcılara kamudan (belediye, il özel idaresi, valilik, bakanlık vb) beklentileri sorulmuştur. (Bu soruda birden fazla seçeneği işaretleyebilmişlerdir.) Kooperatif ortaklığının varlığına rağmen kadınların kamudan en büyük beklentileri ortak üretim alanlarının ve araçlarının temin edilmesidir.

Grafik 12: Kadın Girişimcilerin Kamudan Beklentileri

Kooperatif ortaklığının varlığına rağmen kadınların kamudan en büyük beklentileri ortak üretim alanlarının ve araçlarının temin edilmesidir. Katılımcıların %62.9'u kamudan "üretim yapacağımız yeri tahsis etsin" beklentisindedir. Kadınların %61.3'ü "üretim araç, gereç ve makinalarını versin" derken, yine %61.3'ü "enerji ve ısınma giderlerini karşılasın" talebinde bulunmuştur. Bu, üretimin en temel maliyet kalemlerinden birinin kamu tarafından sübvans edilmesine duyulan ihtiyacı gösterir.

Elde edilen bulgular, ev eksenli üretim yapan kadın girişimcilerin mevcut koşulları ile profesyonel üretime geçiş süreçleri arasında yapısal bir açık bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yer, mekân ve profesyonel ekipman tahsisi en temel kamusal beklentiler olarak öne çıkarken; üretim faaliyetlerinin yarattığı ağır maliyet yükü, kamudan doğrudan fatura ve gider desteği sağlanması talebini beraberinde getirmektedir. Nitekim, ortak kullanıma uygun endüstriyel mutfakların, atölyelerin ve sanayi tipi araçların eksikliği yalnızca kolektif üretim kapasitesini sınırlandırmakla kalmamakta; aynı zamanda ürünlerin standart kalitede ve yüksek hacimde üretilmesinin önünde de temel bir engel teşkil etmektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye'de kadın girişimciliğinin ve istihdamının OECD ve AB standartlarının oldukça gerisinde kaldığı gerçeğinden hareketle, Niğde ilindeki ev eksenli çalışan ve kooperatif ortağı kadınların yapısal sorunlarını saha verileriyle ortaya koymuştur. Araştırma bulguları, kadın girişimciliğinin bir kariyer tercihidir; hane içi bakım sorumlulukları ve artan ekonomik ihtiyaçlar kısıcında sıkışan evli ve orta yaşlı kadınlar için uygulanan politikaları desteklemektedir. Genç kadınların girişimcilik ekosisteminde son derece sınırlı (%4,8) yer alması, bu alanın gençler tarafından güvenceli bir istihdam modeli olarak görülmediğini, daha çok standart piyasaya giremeyen kadınların alternatif bir gelir kapısı işlevi gördüğünü kanıtlamaktadır.

Araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından biri, kooperatifleşme eğiliminin yüksek (%66,1) olmasına karşın, üretimin hala ev eksenli ve bireysel yalıtılmışlık içinde devam etmesidir. Kadınlar, kurumsal bir çatı altında örgütlenmiş olsalar dahi, sanayi tipi makine ve teçhizattan yoksun biçimde, mutfak robotu ve bulaşık makinesi gibi kişisel ev aletleriyle yoğun emek gerektiren gıda (mantı, erişte vb.) üretimi yapmaya çalışmaktadır. Bu durum, kooperatiflerin kâğıt üzerinde birleştirici bir rol üstlenirse de pratikte ortak ve standartlaştırılmış bir endüstriyel üretime geçişi henüz sağlayamadığını göstermektedir. Dolayısıyla, kadın emeği kayıtlı ekonomiye tam anlamıyla entegre olamamakta ve üretimde ölçek ekonomisi yaratılamamaktadır.

Türkiye'de bir kooperatif kurmak; ana sözleşmenin onayı, noter masrafları ve ticaret siciline kayıt gibi hem maliyetli hem de uzun zaman alan bürokratik prosedürler gerektirmektedir (Yıldırım ve Avcu, 2025, s. 165). Bu idari ve meşru düzenlemelerin ağırlığı, özellikle ticari ve yönetsel tecrübesi olmayan kadınların resmi evrak işlerinden ve imza atma sorumluluklarından imtina etmelerine neden olmaktadır (Aydın, 2024, s. 50). Kuruluş aşamasından sonra da devam eden resmi defter tutma, genel kurul yapma ve vergi bildirimleri gibi ağır yasal yükümlülükler, profesyonel destek alacak bütçesi olmayan kadın kooperatiflerinin hata yapma riskini artırmakta ve kesilen idari para cezaları kooperatiflerin dağılmasına dahi yol açabilmektedir (Yıldırım ve Avcu, 2025, s. 165).

Mevzuat boyutunda yaşanan dağınıklık ve destekleyici politikaların yetersizliği, kadın kooperatiflerinin kurumsal sürdürülebilirliği önündeki bir diğer önemli bariyerdir. Türkiye'de kooperatiflerin Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı gibi farklı kurumlara bağlı olarak kurulması, ortak bir bilgi platformunun ve standart bir ana sözleşmenin bulunmaması idari anlamda entegrasyon sorunları yaratmaktadır (Örnek ve Dallı, 2025, s. 15-16). Ayrıca, kooperatif tüzüklerindeki bazı katı kurallar, örneğin tüzük gereği ortak dışından işçi çalıştırılmasının kısıtlanması, üretim ve hizmet talebi arttığında kooperatiflerin esnek bir şekilde büyümesini yasal olarak engellemektedir (Yıldırım ve Avcu, 2025, s. 165). Vergiler, harçlar ve kira giderleri gibi sabit maliyetler konusunda kooperatiflere yönelik özel indirimlerin veya pozitif ayrımcılık içeren vergi muafiyetlerinin bulunmaması, kısıtlı bütçelerle faaliyet gösteren bu yapıların finansal yükünü daha da ağırlaştırmaktadır (Arslan ve Güler, 2025, s. 299; Örnek ve Dallı, 2025, s. 16).

Üretim altyapısındaki bu yetersizlik, elde edilen ekonomik getirilere de doğrudan yansımakta ve derin bir yoksulluk tablosu çizmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%59,7) aylık 0-5.000 TL gibi çok düşük bir gelir grubunda yer alması ve %64,5'inin düzenli bir sosyal güvenceden yoksun olması, ev eksenli çalışmanın kayıt dışı ve güvencesiz yapısını sürdürdüğünü göstermektedir. Ev eksenli girişimcilik faaliyetlerinde gelirlerin bu denli düşük kalmasının arkasında yatan temel neden, üretim süreçlerinin endüstriyel kapasiteden uzak, yoğun el emeğine ve ev tipi kısıtlı araçlara dayanması sebebiyle ölçek ekonomisinin yaratılamamasından kaynaklanmaktadır. Kadınların ürettikleri ürünlerin büyük ölçüde düşük kâr marjına sahip geleneksel gıda ve el işi ürünlerinden oluşması ile etkin bir

pazarlama ve e-ticaret açısından yoksun olmaları, ekonomik getirinin doğrudan kısıtlamasına sebebiyet vermektedir. Ayrıca, ataerkil yapının kadına yüklediği çocuk ve yaşlı bakımı gibi hane içi ücretsiz emek sorumlulukları, kadınların kesintisiz bir mesai harcamasını engelleyerek üretim kapasitelerinin parçalanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda söz konusu tablo, katılımcıların kurumsal bir çatı altında olsalar dahi sermaye, pazar alanı ve bakım desteği gibi kamusal destekler sağlanmadığı sürece yoksulluğun kadınlaşması döngüsünden çıkamadıklarını ve mevcut faaliyetlerin kârlı birer ticari işletmeden ziyade yoksullukla baş etme ve hayatta kalma stratejisi olarak kaldığını kanıtlar niteliktedir.

Öte yandan, mevcut ekonomik getiri ile kadınların %51,6'sının ifade ettiği yüksek gelir beklentisi (25.000 TL ve üzeri) arasındaki belirgin asimetri, kadınların ekonomik bağımsızlık arzusunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak haftalık 45 saatlik standart, sigortalı bir iş teklifinin katılımcıların yarısı (%50) tarafından reddedilmesi ve %21'inin doğrudan evdeki sorumlulukları engel olarak göstermesi, kayıtlı istihdamın esneklikten uzak yapısının kadınları bu düşük gelirli ama esnek döngüye mecbur bıraktığını ispatlamaktadır. Çalışma sürelerine yönelik tercihler incelendiğinde, katılımcıların yaklaşık yarısının haftada sadece 20 saat veya daha az çalışabileceğini belirtmesi ve 40 saatten fazla çalışabileceğini ifade edenlerin oranının yalnızca %21'de kalması, kadınların piyasa içi emek arzını kısıtlayan yapısal engelleri açıkça ortaya koymaktadır. Kadınların hafta içi belli saatlerde ve kendi istediği zaman diliminde esnek çalışmayı tercih etmesi, salt bir bireysel konfor veya boş zaman arayışı olmayıp aksine bu durum, ataerkil toplumsal yapının kadınlara yüklediği hane içi ücretsiz bakım emeği ile gelir getirici faaliyetler arasında denge kurma zorunluluğunun doğrudan bir sonucu olarak görülebilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle kadınların yaşadığı bu zaman yoksulluğu, onları standart mesai saatlerinden uzaklaştırarak esnek çalışma modellerine mecbur bırakmakta, haftada 45 saat ve 6 gün sürecek sigortalı, asgari ücretli bir iş teklifine hayır yanıtını vermesine sebep olmaktadır. Bu sonuç da esneklik ihtiyacının ne denli yaşamsal olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Çalışmak istediği halde hane içi sorumlulukları nedeniyle bu standart istihdam teklifini reddeden kesim ile evde bakıma muhtaç çocuk (%9,7) ve aile büyüğü (%17,7) bulunduğunu belirten kadınların durumu birlikte değerlendirildiğinde; Kreş, gündüz bakım evi, yaşlı bakımı gibi erişilebilir kurumsal bakım hizmetlerinin eksikliğinin düzenli ve güvenceli çalışma önündeki en büyük engellerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların bu dezavantajlı döngüden çıkabilmesi, yerel yönetimler ve kamu kurumlarının ara düzey destek mekanizmalarını etkinleştirmesine bağlı olabilmektedir.

Kadınların bu dezavantajlı döngüden çıkabilmesi, yerel yönetimler ve kamu kurumlarının ara düzey destek mekanizmalarını etkinleştirmesine bağlıdır. Saha verileri, kadınların kamudan en büyük beklentilerinin; üretilen ürünlerin doğrudan satın alınması (%67,7) (satıcı bulma), üretim mekânı tahsis (%62,9), makine-ekipman desteği (%61,3) ve artan maliyetler karşısında enerji/ısıtma giderlerinin sübvans edilmesi (%61,3) yönünde olduğunu açıkça göstermektedir. Üretilen ürünlerin pazarlanmasında yaşanan tikanlıklar ise, yerel pazarların ve mevcut satış ağlarının görünürlüğünün artırılmasına, e-ticaret altyapılarının kurulmasına ve belediyelerin doğrudan alım garantileri sunmasına yönelik kurumsal müdahaleleri zorunlu kılmaktadır.

Kadınların düşük gelir ve güvencesizlik döngüsünden çıkabilmesinin kooperatifleşme çabalarının yerel yönetimler ve kamu kurumları tarafından ara düzey destek mekanizmalarıyla somutlaştırılmasına bağlı olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamındaki kadınların kamusal talepleri incelendiğinde, üretilen ürünlerin doğrudan satın alınması, üretim mekânı tahsis, makine-ekipman desteği ve artan maliyetler karşısında enerji/ısıtma giderlerinin sübvans edilmesi beklentilerinin ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Bu yüksek oranlı beklentilerin temel nedeni, kadınların tek başlarına veya kısıtlı sermayeye sahip dayanışma ağları aracılığıyla serbest piyasanın sert rekabet koşullarıyla başa çıkamamalarından kaynaklanmaktadır. Özellikle doğrudan satın alma ve pazar bulma talebi, kadın girişimcilerin nitelikli ürün üretseler dahi pazarlama ağlarına erişim, marka bilinirliği yaratma ve e-ticaret süreçlerini yönetme konularında yaşadıkları yapısal tikanlıklığa işaret etmektedir. Üretim mekânı ve ekipman talepleri, ev eksenli üretimin dar fiziksel sınırlarını aşarak standart ve ölçek ekonomisine geçiş yapma zorunluluğunu yansıtırken, enerji sübvansiyonu talebi, yüksek girdi maliyetlerinin zaten asgari düzeyde olan kar marjlarını tamamen eritmesine karşı geliştirilen yaşamsal bir refleks olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla elde edilen bu bulgular, yerel kalkınmada kadın emeğinin kalıcı bir ekonomik değere dönüşebilmesi için yerel pazarların görünürlüğünün artırılmasına, e-ticaret

altyapılarının kamusal teşviklerle kurulmasına ve özellikle belediyelerin sosyal satın alma politikaları güderek doğrudan alım garantileri sunmasına yönelik kurumsal müdahaleleri gerektirmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de ve özelde Niğde ilinde kadın girişimciliğinin ve kadın kooperatiflerinin yerel kalkınmada gerçek birer aktör olabilmesi için salt bürokratik teşviklerin yeterli olmadığı görülmektedir. Kadın emeğinin görünür kılınması ve katma değere dönüştürülmesi adına; belediyeler, KOSGEB ve kalkınma ajansları koordinasyonunda ortak endüstriyel üretim atölyeleri kurulmalıdır. Katılımcıların en temel taleplerinden olan enerji giderleri, yerel yönetimler ve devlet destek programları aracılığıyla desteklenmeli ve dijital pazarlama kapasiteleri artırılmalıdır. Giderlerin hafifletilmesi, düşük kar marjıyla ayakta kalmaya çalışan üretici kadınların ekonomik güvencesini artırmaya yardımcı olacaktır. Öncelikli olarak kadınların işgücüne katılımının önündeki en büyük yapısal bariyer olan bakım emeği yükünü hafifletecek ücretsiz ve erişilebilir kurumsal bakım hizmetleri yerel yönetimler tarafından hızla hayata geçirilmelidir. Ancak bu sayede kadınlar, hayatta kalma stratejisi olarak yürüttükleri ev eksenli faaliyetleri, güvenceli ve sürdürülebilir birer ekonomik girişime dönüştürebilecektir. Aynı zamanda kooperatif çatısı altındaki ev eksenli çalışanların SGK primleri devlet tarafından kısmi olarak teşvik edilerek güvencesizlik sorunu (%64,5 prim eksikliği) çözümlene ulaştırılmalı ve kayıt dışı emek kayıtlı ekonomiye kazandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, M., & Çetiner, E. (2025). Kadın Girişimciliği: Dünyada ve Türkiye’de Karşılaşılan Engeller. Ve Fırsatlar, *International Journal of Contemporary Social Sciences*, 1(1), 23-43.
- Ahiler Kalkınma Ajansı. (2022). TR71 Bölgesi Kadın Kooperatifleri Araştırma Raporu. Ahiler Kalkınma Ajansı. Nevşehir
- Aslan, H. (2016). Ev-Eksenli Çalışan Kadınların Sosyal ve Ekonomik Hayatlarına İlişkin Bir Saha Araştırması: Denizli İli Örneği. *Fe Dergi*, 8(1), 68-90.
- Arslan, F., & Güler, S. (2025). Yerel Kalkınmanın Gerçekleşmesinde Kadın Kooperatiflerinin Rolü: Urla (İzmir) Örneği. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 279-308.
- Aşkın, R., & Aşkın, U. (2019). İşgücü Piyasasında Enformel Kadın İşgücü: Ev Eksenli Çalışan Kadınlara Yönelik Bir Araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 977-995.
- Avcil, C., Çelik, C., & Baş, E. (2025). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın Girişimcilere Yönelik Tutumlar Üzerine Bir Çalışma: Ağrı İli Örneği. *Journal of History School*, 75, 1051-1071.
- Aydın, B. (2024). Kadın Girişimciliği Ve Kadın İstihdamı İlişkisi: Devlet Destekleri Bağlamında Bir Araştırma (Yüksek lisans tezi). Ankara Bilim Üniversitesi, Ankara.
- Bedük, A. (2005). Türkiye’de Çalışan Kadın ve Kadın Girişimciliği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (12), 106-117.
- Bektaş, H., Engin Balın, B. & Saldanlı, A. (2024). Veri Ve İstatistiklerle Kadın Girişimciliğine Güncel Bakış. İstanbul: Türkiye Halk Bankası.
- Boz, N. & İrmış, A., (2023). Bir Sosyal Girişimcilik Örneği Olarak Kadın Kooperatifleri. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 2088-2124.
- Çeliköz, S. (2017). Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Gelişiminde Devlet Destekleri Girişimcilik Eğitimi Alan Kadın Girişimcilerin Analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınar, D., & Dalaman, Z. B. (2022). Türkiye’deki Kadın Girişimciliğinin Önündeki Engeller. *Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi*, 117-130.
- Duguid, F., Durutaş, G., & Wodzicki, M. (2015). Türkiye'de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu. Washington, DC: World Bank.
- Ersezer, G., & Gümüş, A. (2021). Kadın Girişimciliği ve Karşılaşılan Sorunlar. *INSAC Advances in Social and Education Sciences*, 195-214.

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2012). Kooperatifçilik ve Kadın Kooperatifleri. Ankara: Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü.
- Günay, G., & Demirci Aksoy, A. (2018). Türkiye’de Kadın Kooperatifçiliği. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 53(1), 77-90.
- Hisrich, R. D., Peters, M. P., & Shepherd, D. A. (2017). Entrepreneurship. McGraw-Hill Education
- Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG). (2015). Türkiye’de kadın kooperatifleşmesi: Eğilimler ve ideal tipler. İstanbul: KEİG Yayınları.
- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV). (T.Y.). Kadın Kooperatifleri ve Belediyeler Arasında İşbirliği İçin Yöntemler Ve İlkeler Kitapçığı.
- Karakuş, G. (2022). Kadın Kooperatiflerinin Kadınların Güçlendirilmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasındaki Rolü. Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi, 9(1), 247-259., 9(1), 251-258.
- Karayünlü, G. (2025). Büyükşehir Belediyelerinin Kadın Kooperatiflerine Yönelik Destekleme Faaliyetleri: Mersin Büyükşehir Belediyesi ve Kadın Kooperatifleri Örneği. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 68, 34-50.
- Kaya, M., & Doğan, B. B. (2016). Esnek Çalışma Modeli: Ev Eksenli Çalışma. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(58). 1069-1099
- Keskin, S. (2014). Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 9(1), 72-94.
- Kırççek, Ö. B. ve Aytar, O. (2021). Kadın Girişimciliği: Motivasyon Faktörleri Üzerine Bir Araştırma. Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12 (24), 493-515.
- Kıvıncık Türker, A. (2024). Kadın Kooperatifleri ve Yerel Yönetimler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Kocabaş, F., Besler, S., & Özgüler, V. C. (2017). Ev Eksenli Çalışan Kadınlara Yönelik Niteliksel Bir Araştırma: Eskişehir El Sanatları Pazarı Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18), 178-201.
- Kooperatifler Kanunu. (1969, 10 Mayıs). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 13195). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1163.pdf>
- Nuhoğlu, A. (2023). Yerel Ekonomik Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: Erzurum Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum)
- Nuhoğlu, E., & Ekinci Hamamcı, E. D. (2025). Kadın Kooperatiflerinin Yerel Ekonomik Kalkınmadaki Rolü. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60(2), 1377-1403.
- Ökten, M. S., & Kayaalp, A. (2025). Türkiye’de Sosyal Hizmetin Kadın Yoksulluğuyla Mücadeledeki Rolü: Kuramsal Temeller ve Güncel Uygulamalar. Karabük Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2), 207-234.
- Örnek, İ., & Dalı, T. (2025). Kadın Kooperatiflerinin Finansal Hizmetlere Erişimi Ve Kırsal Kalkınmadaki Rolü Üzerine Bir Araştırma. VIII. Uluslararası KAYES Kongresi Bildiri Kitabı, 1-36.
- Özcengel, G. N., & Geçgin, E. (2025). Kadın Yoksulluğuyla Mücadelede Kadın Kooperatiflerinin Rolü Üzerine Mikro Bir Araştırma: Niğde Örneği. Politik Ekonomik Kuram, 9(1), 55-79.
- Özdin, N. K. (2025). Yapısal Engellerden Kültürel Değişime: Cam Tavanı Aşan Kadın Girişimciler Üzerine Bir İnceleme. Turkish Studies, 20(1), 450-465.
- Sakınç, S. (2013). Yerel Kalkınma Politikalarında Yerellik ve Katılımcılık. Yerel Ve Bölgesel Kalkınma: Küresel Ve Yerel Bakış Açıları, Ed. Buğra Özer Ve Güven Şeker, Celal Bayar Üniversitesi Matbaası, Manisa, 25-36.

- Saraç, E. (2025). Türkiye'de Kadın Girişimcilik Ve Finansal Risklerin Ele Alınması. Akademik Hassasiyetler, 12(27), 81-100.
- Sayın, Z. (2025). Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Toplumsal Dönüştürücü Rolü ve Kadınların Kazanımları Üzerine Nitel Bir Araştırma. İşletme Araştırmaları Dergisi, 17(1), 226-247.
- Şankaya Adar, A., Dedeoğlu, S., & Kurtuluş, G. (2023). Türkiye’de Kadın Kooperatifleri: Mevcut Durum Analizi, Kadın Güçlenmesi ve İstihdam Yaratma Potansiyeli. Çalışma ve Toplum, 2(77), 1171-1208.
- Şen, G., & Çolak, O. H. (2025). Balıkesir İlinde Kadın Girişimciliği: Bölgedeki Kalkınma Politikaları Açısından Bir Değerlendirme. Kent Akademisi, 18(Özel Sayı), 146-170.
- Tabanlı, S. (2025). Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve Finansman Sorunu: Mevcut Durumun Analizi. Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies, 5(2), 95-98.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2023). Kadın İstihdamının Artırılması, Kadın Girişimciliğinin, Kooperatifçiliğinin Güçlendirilmesi Ve Desteklenmesi Kapsamında Mevcut Durumun Ve Bu Konudaki Ulusal/Uluslararası Mevzuatın İncelenerek Çözüm Önerilerinin Tespiti Alt Komisyonu Raporu (Yayın No: 24). Ankara: TBMM Basımevi.
- Tezcek, F. Ö., & Polat, Ö. (2016). Ev-İçindeki Fabrikanın İşçileri. Fe Dergi, 8(1), 49-68.
- Ticaret Bakanlığı. (2013). Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Ana Sözleşmesi, Erişim adresi:<https://ankara.ticaret.gov.tr/data/5dd6745c13b876d6187754c2/4-KADIN%20GİRİŞİMİ%20ÜRETİM%20VE%20İŞLETME%20KOOPERATİFİ%20ANASÖZLEŞMESİ.pdf>
- Tutar, F. K., & Balkaya, D. (2021). Yerel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Rolü: Niğde Örneği. Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 7(35):111-119.
- Tüsiad & Kagider (2008). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri: “Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset” Raporunun Güncellemesi.
- Varışlı, N. (2021). Türkiye’de Kadın İşgücünün Kayıt Dışı İstihdamdaki Durumu. Journal of World Women Studies, 6(1), 1–17.
- Weiler, S., & Bernasek, A. (2001). Dodging the glass ceiling? Networks and the new wave of women entrepreneurs. The social science journal, 38(1), 85-103.
- Yağcı, F., & Bener, Ö. (2005). Girişimci Kadınların Demografik ve Genel Karakteristikleri ile Kadınları Girişimciliğe Motive Eden Faktörler. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 33, 85-100
- Yalçın, A. Z. (2022). Yerel Kalkınma Bağlamında Kooperatifler ve Belediye Etkileşimi. Maliye Araştırmaları Dergisi, 8(1), 1-20.
- Yıldırım, A. E., & Avcu, A. (2025). Tarımsal Pazarlamada Kadının Rolü Ve Türkiye'de Kadın Kooperatiflerinin Geliştirilmesi. Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi, 8(2), 156-181.
- Yıldırım, P. D., & Şenkal, A. (2025). Kadın Kooperatifleri İle Ekonomik Dönüşüm: Sorunlardan çözüme giden yol. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60(1), 874-894.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., & Ateş-Torun, M. (2021). Kadın Kooperatiflerinin Ekonomik Ve Sosyal Yaşamda Rolü Ve Önemi: Antalya İli Örneği. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi, 5(3), 111-133.
- Yılmaz, V., & Çelik Efşan, N. (2019). Yerel Kalkınma Aktörlerinin Yerel Kalkınma Yaklaşımı Perspektifinde İncelenmesi. R&S - Research Studies Anatolia Journal, 2(7), 342-359.
- Zamri, N. M., Andrew, L., Borhani, N., Latiff, S. F. A., & Mathew, D. H. (2024). Women’s Cooperatives in Turkey: Challenges, Success Stories, and Policy Recommendations. International Journal of Academic Reserach in Economics and Management Sciences, 13(3).

Research Article

Türkiye'de Kadın Girişimciliği ve Kooperatifler: Yapısal Engeller, Kamu Destekleri ve Niğde Saha Araştırması

Women's Entrepreneurship and Cooperatives in Turkey: Structural Barriers, Public Supports, and the Niğde Field Study

Özlem TÜMER

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

otumer@ohu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0722-3720>

Extended Abstract

One of the fundamental conditions for sustainable economic development and social welfare is ensuring the active participation of women, who make up half of society, in economic and social life. However, in Turkey, women's labor force and employment participation rates lag significantly behind developed countries and OECD averages. According to 2023 statistics, while the average female labor force participation rate in OECD member countries is 66.6%, Turkey remains far below this average, ranking last among OECD countries. Traditional gender roles and the disproportionate burden of domestic responsibilities on women, such as housework, childcare, and elderly care, are the primary factors making it difficult for them to have a presence in the economic sphere.

This disadvantaged situation in the labor market also clearly manifests in women's entrepreneurship. According to 2024 data from the Turkish Statistical Institute (TÜİK), the share of women among total entrepreneurs in Turkey is only 18.2%. Women struggle with structural issues such as access to financial resources, lack of start-up capital, inability to provide collateral, and societal prejudices during the business establishment and execution processes. These difficulties drive women towards "home-based work," an alternative employment model that is mostly informal. In this context, women's cooperatives emerge as multi-purpose solidarity models that provide an institutional framework for home-based production, shift women's labor to a legal ground, and play a strategic role in women's socio-economic empowerment.

The main objective of this study is to examine the structural barriers causing women's entrepreneurship and employment in Turkey to lag behind developed country standards, as well as the local development dynamics, specifically in the province of Niğde. The research aims to map out the socio-economic status, production practices, encountered obstacles, and expectations from public institutions of women cooperative members and independent home-based women entrepreneurs operating in Niğde using objective data.

Women's entrepreneurship directly contributes to macro objectives such as economic growth, employment generation, and gender equality. In the literature, the concept of the "feminization of poverty" describes the phenomenon where the proportion of women within the impoverished population is continuously increasing because women are in a more disadvantaged position compared to men regarding access to resources and income. Unpaid reproductive activities attributed to women by patriarchal structures trap them in a cycle of poverty and push them into informal labor markets.

Home-based work serves as an obligatory "survival strategy" for low-income women to contribute to the family budget without neglecting household responsibilities. However, this creates an informal

economic sphere devoid of fair income, legal protection, and social security. Women's cooperatives act as strategic bridges that bring this scattered and invisible labor together, allowing women to be included in the tax system and facilitating market access by creating economies of scale. In the local development process, institutions such as municipalities, KOSGEB, and Development Agencies acting as intermediary actors (meso-level) play a key role in permanently integrating women's labor into the urban economy by offering production space allocations, grant supports, and direct purchase guarantees from production to sales.

In this study, a descriptive survey model, one of the quantitative research methods, was used to reveal the current socio-economic status and expectations of women entrepreneurs. While the population of the field research consisted of women entrepreneurs in Niğde province, purposive sampling was preferred for the sampling process. The research included 62 women entrepreneurs, consisting of members from 7 different women's cooperatives and independent home-based workers. Data was collected through a structured questionnaire comprising four sections: demographic characteristics, production models and capacity, economic indicators and employment status, and encountered obstacles and expectations from the public sector.

According to the field study findings, the demographic profile of women entrepreneurs largely consists of middle-aged and older individuals who are married and live in nuclear family structures. While 58.1% of the participants are in the 31-50 age range, the young entrepreneur rate (18-30 years) remained at only 4.8%. 90.3% of the women are married, and 54.8% live in 3-4 person households. This picture demonstrates that entrepreneurship arises more out of a necessity to contribute to the family economy rather than as career planning.

When examining production models, food production was identified as the most common field of activity. 77.4% of participants produce noodles and jam, 75.8% produce manti (Turkish ravioli), and 46.8% do handicrafts (lace, jewelry). Although the fact that 66.1% of the participants are members of a cooperative shows a high will for collective organization, the reality that production is still carried out in home environments using personal household appliances such as washing machines/dishwashers (100%) and food processors (82.3%) proves that a transition to professional industrial production has not been achieved.

Economic returns and social security data point to a deep picture of poverty. 59.7% of the women entrepreneurs have a monthly net income in the 0-5,000 TL range, and 64.5% lack regular social security premium payments. Despite the low-income status, 51.6% of the participants expect a monthly income of 25,000 TL and above, revealing a massive asymmetry between the current situation and targeted expectations. Domestic care responsibilities were identified as the biggest structural barrier preventing women's participation in formal employment; exactly half (50%) of the women gave a "No" response to a standard, socially insured job offer of 45 hours a week, and 21% explicitly stated they could not take such a job despite wanting to work due to domestic responsibilities (child and elderly care).

The fundamental expectations of entrepreneurs from public institutions (Municipalities, Development Agencies, etc.) are oriented towards collective production and marketing. 69.4% of the women demand the opening of sales venues, 67.7% demand direct buyers for their products, 62.9% want production spaces allocated, and 61.3% request professional machinery-equipment. Due to the heavy costs brought about by highly energy-intensive production processes, 61.3% of the participants expect their energy and heating expenses to be directly subsidized. Furthermore, it was determined that the Niğde Women's Labor Market (NİĞKEP) lacks adequate marketing infrastructure; 67.7% of women cannot sell their products there, and to increase sales, they demand advertisements (77.4%), relocation to a more visible location (72.6%), and e-commerce infrastructure (56.5%).

This study has confirmed that women's entrepreneurship in Turkey, and specifically in the Niğde province, is a survival mechanism for women who cannot enter the standard formal market and are trapped by domestic care responsibilities. Despite women organizing under the umbrella of cooperatives, the inability to overcome isolated home-based production due to the lack of collective common production spaces is the biggest structural barrier to standard quality and high-volume production (economies of scale). Low incomes and high rates of insecurity necessitate urgent structural public interventions so that the cooperative model does not just remain on paper.

To make women's labor visible and turn it into added value, common industrial production workshops (kitchens) should be urgently established and machinery-equipment allocations should be made in cooperation with local governments, KOSGEB, and development agencies. To alleviate production costs, energy expenses should be subsidized by the state. The visibility and digital (e-commerce) integration of local markets like NİĞKEP must be ensured, and municipalities should offer market guarantees by making direct purchases from women's cooperatives for their own institutional needs. As a final and most crucial step, accessible institutional services (creches and elderly care homes) must be expanded to ease the care burden, which is the biggest barrier to women's labor force participation, and the SGK (social security) premiums of cooperative members should be supported by the state with partial incentives to permanently resolve the issue of insecurity and save women from the informal economy.